

Literatūra

RAŠTIJA
MENAS
MOKSLAS

NR. 206

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

IX METAI

JERONIMAS CICĖNAS

PER ŠVIESYBĘ Į
NEPRIKLAUSOMYBĘ

Šiandien knygų rinkoje pasirodė Jeronimo Cicėno knyga "Vilnius tarp audrų". Tas didžiulis apie 570 psl. veikalas, kuriame autorius plačiai paliečia Vilnių ir Vilniaus kraštą lenkų okupacijos (1919–1939 m.) metu ir vilniečių lietuvių kovą už savo teises. Knyga gražiai išleista, gausiai iliustruota ir stipriai dokumentuota.

Šioje ištraukoje iš minėtos knygos norime supažindinti skaitytoją su Vilniaus krašto lietuvių švietimo įstaigomis, jų vargais ir rūpesčiais.

Teisingai yra taręs Vaižgantas, kad tėvai, įduodami vaikui pradžiamokslį, įduoda gan greit raktą į visas bibliotekas. Pradžios švietimas — viso švietimo rūmų pamatas. Tai netik ABC, norint kaip tinka kalbėti ir rašyti, tai ir visuomenės darbo ar bent pratinimosi darbui pirmosios pamokos. Kas laimi vaiko sielą ir protą pradžios mokykloje, laimi dažniausia visam gyvenimui. Ir, aišku, lenkai, okupavę Vilniaus kraštą, iškart suskato paimti savo žinion visą švietimą. Lietuviai gi iš savo pusės įsiremę gynė šį barą. Neatlaidi ir griežta kova vyko per visą okupaciją.

1926.12.11. Jundzeliškių kaimo, Mockiškių vls., Lydos aps., vyrai ir moters, valdžiai uždarius lietuviškąją mokyklą, iš naujo pareikalavo savosios ir nesuimtė vaikų į lenkų pradžios mokyklą. Ir inspektorius, ir policija grasė. Nieko. Tada apskrities viršininkas (storasta) ima ir nubaudžia: kiekvienas tėvas už kiekvieną lenkų mokyklon neleidžiamą vaiką sumoka po 8 zlotus arba atsėdi 3 paras kalėjimo. Ir taip, 14 tėvų ir motinų turėjo arba sumokėti 216 zlotų, arba atsėdėti 91 parą kalėjimo. "Kaip utelės išlys iš jūsų lietuviybė!" — sutiko juos Lydos kalėjimo viršininkas. Per sniegus nubrido, per sniegus Kūčių vakarą sugrįžo. Buvo dar tylesni, dar labiau užsispyrę, ir spyrėsi dar 2 metus.

1926 m., be kitų, Lydoj atbuvo tą pačią kalėjimo bausmę ir 9 Strielčių kaimo, Beniakinų vls., Lydos aps., valstiečiai lietuviai, jų tarpe 3 moterėlės.

1927 m. kovo mėn. už tą pat nubaudžiama 19 lietuvių tėvų Kaniūkuose, Beniakinų vls. Bet čia storastija griebiasi gudrautis: jei žmonės noriau eina sėdėti, tai nupiginti kalėjimą. Seniau 3 zl. tolygu vienai parai kalėjimo, dabar 2 zl. — 1 para kalėjimo. Po mėnesio jau buvo toks "vertybių" kursas: 1 zl. lygu 1 parai kalėjimo. Ak, okupuoto Vilniaus krašto lietuviams Lenkijos švietime nedalyvaujant, kilo "Mocarstvos" ekonominė būklė: brango zlotai, pigo kalėjimai...

Bet nevisada lietuvis galėjo kalėjimu išsipirkti. Kalėjimai būdavo perpildyti. Tekdavo eilutėj palaukti. Ana, 1927 m. rugsėjo pradžioj Pučkarnės, Papiškio kaimų, Valkininkų vls., nubaustieji lietuviai (tėvai) turėjo duoti policijos posterunko (nuovados) viršininkui kyšio medum, sviestu ir pinigais, kad, greičiau gavę eilę, greičiau iš kalėjimo sugrįžtų bulviakasiui.

1927.3.19. Pašaminės kaimo lietuviai tėvai sumoka valdžiai (už "ne-švietimąsi" pagal lenkų receptą) 46 zlotų. Tuo pat metu Kunigiškių kaimas jau ketvirtą kartą

moka pabaudas. Vaiman vienas pats būdų sąrašas sudarytų žąsies storio knygą, tenka apsiriboti, pabrėžiant, kad lietuvis spyrėsi kiek galėjo, bet kai imta jau ūkiai varžyti, kapituliavo, bet ne be sąlygų, leido vaikus į valstybinę pradžios mokyklą ir samdė naminio mokymo mokytojus, gelbėjosi visomis priemonėmis.

Kol pradžios mokslas buvo neprivalomas, lietuviams bepig buvo gintis savotiškais streikais. Ana, 1922 m. pavasarį Daugėlišio valsčiuje veikė 8 "Ryto" mokyklos, ir visos vaikų pilnos. Kai vienu metu jas ėmė ir uždarė, ir atidarė ten pat valstybinės, su lenkų dėstomąja kalba, į tas mokyklas tenuėjo viso... 4 lietuviai. Lenkų mokyklos mirė natūralia mirtimi, nes nebuvo mokinių. Linkmenyse, švenčionių aps., mkt. Jozinka veltui viliojo mokyklon sąsiuviniais, knygomis ir saldainiais. "Vilniaus Aido" pranešimu, iki 1928 m. niekaip neprisiviliota nei vienas lietuvis į Kazacyznos dvaro mokyklą, o ten juk veltui dalinta šiltas pienas, medus, pyragas ir rudenį pridėta po batukų porą. O gretimais Zuikų liet. mokykla pilnų pilnutėlė, mokytoja dirbo nuo aušros lig sutemų. Mokytoją ir tėvus teįveikė kalėjimas.

"Vilniaus Garso" Nr. 16, 1922 m., pranešimu, Purvėnų km., Eišiškių parap., lietuviškąją mokyklą žandarams užantspaudavus, atidaroma lenkiška. Bet vieną dieną, mokytojai išėjus pasivaikščioti, išimama iš mokyklos ir mokytojos buto visi langai. Buvo gilus ruduo. Mokytoja, keletą dienų pabadavus ir pašalus, pėsčia per purvą išbrido ir nebegrįžo. Purvėnų kaimynystėje mokytoja lenkė jieško buto. Nėr. Nori maito. Nėr. Nori grįžti Lydon. Nėr pastotės. Kai pasipainioja žandaras, pagaliau vieną valstietį užvaro vežti, ans tyčia nusmaukia ratą. Žandaras ir mokytoja eina į gretimą kaimą. O ten jau užuogina nudūmė vaikais. Ten visų valstiečių sugėdę pakinktai. Mokytoja su žandaru per liūtis dingsta naktį.

Seniškyje, Daugėlišio valsčiuje, mokytojos duryse nei iš šio, nei iš to užlūžta raktas. Mokytoja nori lipti pro langą. Tai žiemą. Valstietis neleidžia. Mokytoja atsikviečia kariuomenės šaltkalvį. Kai duris atidarė, ji susikrovė daiktus ir išnyko.

1924 m. skelbiama nuostatai (Dziennik Ustaw" Nr. 79) valstybinėms mokykloms ne lenkų kalba steigti. Ten sakoma (cituojama iš "Vilnius ir Vilniaus kraštas"):

"Tų valsčių valstybinėse pradžios mokyklose, kuriose yra 25% gyventojų ukrainiečių, gudų ar lietuvių, jeigu tik 40 tėvų

MIKAS ŠILEIKIS
— kopos

pareikalavus mokslo gimtąja kalba, jų prašymas išklausomas. Jeigu tačiau toje mokykloje neprisirinks nė 40 apylinkės vaikų, kuriems tėvai reikalautų ukrainiečių, gudų ar lietuvių kalbos mokymo, dėstomąji kalba bus valstybinė kalba."

"Jeigu toje mokyklos apylinkėje, šale tėvų, reikalaujančių gimtosios dėstomosios kalbos, susiras bent 20 vaikų, kurių tėvai reikalautų valstybinės dėstomosios kalbos, tai turės būti dėstomos abi kalbos".

Šis įstatymas jau iš anksto netaikomas Suvalkų apskrīčiai, vadinasi, ten negali būti valstybinių pradžios mokyklų su lietuvių dėstomąja kalba.

LVLKomitetas 1925.11.24. memoriale Lenkijos vyriausybei pabrėžė:

"Daugelyje Vilniaus, Gardino ir Suvalkų krašto vietų lietuviai sodiečiai buvo padavę švietimo vyriausybei daug deklaracijų, kuriose buvo reikalaujama įsteigti valstybinių lietuviškų mokyklų. Lietuviai tikėjosi, kad šį rudenį tokių mokyklų bus įsteigta, nes išlaikyti-privatinės mokyklas lietuvių visuomenei yra sunku. Ūkininkai, aprausti dideliais mokesčiais, nedaug kuo gali prisidėti, be to, jie teisingai samprotauja, kad jų mokamųjų mokesčių dalis turėtų būti suvartota jų vaikų švietimui gimtąja kalba, tuo labiau, kad mokesčių dalis specialiai švietimo reikalams ir imama.

"Atėjo ruduo — rašoma toliau memoriale: — Valstybinių pradinių mokyklų steigimas, tiesa, eina, bet visai negirdėti, kad šiemet kur nors būtų įsteigta bent viena pradžios mokykla lietuvių dėstomąja kalba. Daug kur lietuvių gyvenamose vietose, kaip, štai, Vilniaus — Trakų apskrītyje, Valkininkų valsčiuje, sodžiuose: Pučkornėje, Daržininkuose, Urkonyse, Dargužiuose, Biekšiuose, Nanišky, keliose švenčionių apskrities vietose, kaip štai: Linkmenyse, Palūšėje, visoje eilėje vietų Brėslaujos, Ašmenos, Lydos, Gardino ir Suvalkų apskrīčių steigiamos grynai lenkiškos mokyklos, nors žmonės reikalavo lietuviškų. Kai kuriose vietose (Palūšė, Čebatoriai, Naniškis) paimtas dargi inventorių, kuriuo kelis metus naudojosi lietuviškos mokyklos".

Memorialas, paminėjęs, kad iki lapkričio pabaigos nepatvirtinta 40 liet. mokytojų ir kad verčiama liet. mokytojų seminarijoje dėstyti lenkiškai netgi visuotinė istorija ir geografija, daro tokią išvadą:

"Akivaizdoje tokios padėties ir tokių faktų LVL Komitetas lietuvių visuomenės vardu reiškia griežtą protestą prieš tokią švietimo darbo varžymą ir konstatuoja, kad (Tęsinys 2-am psl.)

toks švietimo organų elgesys visai neatitinka Lenkijos Konstitucijos dvasiai, būtent — paragrafui 109, kur pasakyta, kad kiekviena tauta, gyvenanti Lenkijos ribose, turi teisę savo tautybę saugoti. Taip pat neatitinka Lenkijos vyriausybės delegatų pasirašytam traktatui Versalyje 1919 m., nes to traktato 8 ir 9 §§ pasakyta, jog Lenkijoje ne lenkams piliečiams bus steigiamas mokyklų vaikams gimtąja dėstomąja kalba ir kad visi ne lenkai piliečiai turi turėti savo tautinių pradžios ir vidurinių mokyklų”.

1925.3.28. Dūkšto vls., Ligūnų ir Vardziakiemio tėvai (per 30) nusiunčia parašą po deklaracijomis tvirtinti. Viršaitis B. Jasien deklaraciją sudrasko. Tėvai rašo naujas ir 2 dienas iš eilės gaudo kažkur užsiėmusi viršaitį. Pagaliau parašai patvirtinama. Bet mokyklos nesulaukia. Kai vyksta į apskritį teirautis, pranešama, kad jie būsią pasirašę po deklaracijomis nereikalaujančiomis lietuvių kalbos. Kaimo delegatai reikalauja deklaraciją parodyti. Bet nerodo. Kai jie bruzda, 8 iš jų uždaroama kalėjiman.

1925 m. kovo mėn. Seinų apskrity 3 parapijose surašoma per 700 deklaracijų, reikalaujančių apie 30 valstybinių mokyklų su lietuvių dėstomąja kalba. Veltui laukia.

1927 m. Vilniaus mokslo apygarda (iš lenkiško tariant — kuratorija) nustato naują tvarką privatinėms mokykloms steigti. Štai ta tvarka: “privatiniai asmens arba teisėtos pripažintos draugijos, norėdamos išgauti leidimą, turi įteikti prašymą, adresuotą kuratorijai, tos apskrities mokyklų inspektoriumi, kurioje norima įsteigti mokyklą. Įteikti prašymą reikia ne vėliau birželio mėn. 1 d. tų metų, kuriais mokykla turi pradėti veikti. Prašymai su reikalingais dokumentais reikia skyriumi paduoti kiekvienai mokyklai, nežiūrint ar ji ligi šiol veikė ar tik dabar turi būti įsteigta. Prie prašymo turi būti pridėta: 1. notaro paliudytas atitinkamų asmenų pasižadėjimas, kad jie prisiima atsakomybę už medžiaginį mokyklos išlaikymą ir už jos dorovinę kryptį; 2. tikslus mokyklos buto apibrėžimas, t. y. mokyklos adresu nurodymas ir jos plano su skaičių duomenimis pateikimas; 3. apskrities gydytojo, apskrities storastos patvirtintas, nutarimas, kad minėtas butas tinka mokyklai sveikatos atžvilgiu; 4. mokyklos tipo (4 skyrių, 5 skyrių ir t.t.), jos programos dėstomosios kalbos, mokinių, vartojimų vadovėlių, bendro ir atidarant mokyklą klasių skaičiaus nurodymas; 5. atsakingo mokyklos vedėjo pristatymas, tiksliai nurodant jo mokslą ir kvalifikaciją, o taip pat ir žinias apie jo asmenį: amžių, tautybę, tikybą, ligšiolinę praktiką, ar teismo nebaustas, ar policijos neįtartas ir t.t.”

Istatymas istatymu, o gyvenimas?

Va, Jurkonyse, Meštūnuose, Daržininkuose ir kt. Vilniaus-Trakų aps. kaimuose butai, kurie tiko lenkiškai mokyklai, nebėta lietuviškajai. Švenčionių ir Brėslaujos aps. gydytojai iš viso atsisako važiuoti patikrinti būtų mokykloms tinkamumo.

Kai 1927 m. spalio 5 d. uždaroama lietuvių mokytojų seminarija, kita vasara organizuojama vasariniai kursai kvalifikacijoms papildyti. Kursus lanko 70 pr. mokyklų mokytojų. Kuratorija tyli. Bet kai prašoma valstybinės egzaminų komisijos, praneša neprišiusianti. Girdi, kas nori egzaminų laikyti, teuzsirašo kuratorijoje ir telaiko lenkų kalba. Užsirašoma. Tada nauja kliūtis: tegali laikyti tie, kurie jau mokytojavo prieš 1925 m. spalio 1 d. Maža to, reikia gauti apskrities mokyklų inspektoriaus pažymėjimas, kad noris egzaminus laikyti yra tvirtinamas 1928-1929 mokslo metams. Tai tau akligatvis: inspektorius netvirtina kaip ne kvalifikuoto, o kuratorija neleidžia kvalifikuotis, nes nėra inspektoriaus patvirtinimo.

O kas lenkų mokytojų kvalifikacijos? “Vilniaus Aidas” Nr. 36, 1926 m., pranešė.

kad iš 486 lenkų mokytojų, esančių Vilniaus mokyklų kuratorijos žinioj, tokias kvalifikacijas, kokių gaidauta iš lietuvių, tebuvo įsigiję... 8 mokytojai lenkai. Baltstogės kuratorijoje iš 643 mokytojų tik 24 tebuvo kvalifikuoti.

Kvalifikacijos kvalifikacijomis, bet kas lenkų mokytojų moralė? Saltoniško kaimė, Užubalio vls., lenkas mokytojas baudžia vaikus rykštėmis. Plakimui skiriama tos pat klasės draugai. Šendubrėje, palei Druskininkus, iš mokinių reikalauja kasdien po kiaušinį. Našiūnuose, Kaniavos vls., mokytoja paskiriama klebono tarnaitė lenkė, o Baliūnosna — už blogą elgesį iš lietuvių mokytojų seminarijos pašalintas V. Mikulevičius. “Garsas” Nr. 24, 1920 m., praneša, kad lenkas mokytojas iš vaikų tėvų pasiskolino gana daug pinigų ir negrąžina, ir juo policija tesusirūpina tada, kai sugaunamas laikrodžius bevagią. Gėliūnų km., Gervėčių vls., mokytojas mokyklai skirtas malkas parduoda žydai smuklininkui ir joms pervežti išvaro 90 pastocių. Vidugiriuose, Suvalkų aps., mkt. Gniazdowski pas vaikus teiraujasi, ar tėvai ima lietuviškus laikraščius ir apie tai praneša policijai. 1925 m. lenkas mokytojas Brezgen Dūkšte kartu su policija tardo ir muša kelis Antakmenės kaimo vyrus. Ana, Lydoj darbuojasi aps. mokyklų inspektorius Vos. Jis likviduoja, be kitų, lietuvių mokyklas Armoniškyje, Asavoje, Varanave, Beniakinnyse, Butrimonyse, Kalesninkuose ir Nočioje. Jis kartu su žandarais eina per kaimus ir tikrina kas ima lietuviškąją spaudą. Tai buvo pabaisa. Bet, laimė, inspekt. Vos išėikvoja lenkų mokytojų algoms ir mokyklų remontui skirtus pinigus. Policija suima ir išveža.

Przck — mokyklų inspektoriaus Brėslaujoje pareigūnas — ilgą metą siaučia su “Straż Kresowa” gaujom, bet pagaliau 1938 m. girtas sukandžioja švenčionių saugumo inspektoriaus Komorowski meilužę ir gauna muštį, o po to nuvežamas į psichiatrinę ligoninę.

Kaip “Vilniaus Žodis” Nr. 324 praneša, Rimšės pr. mokyklos mokytojas Groniewiczki veda vaikus Augūnėlių ir Vilokų palivarkan bulvių kasti. Palūšės pr. mokyklos mokytojas, pamokoms pasibaigus, vaikus verčia vežioti smėlį ir akmenis į statomam namui.

Šit vargo mokyklų Vilniaus krašte statistika, sudaryta Kaune, vadinasi, ne pilna, nes ne visi lietuviškiėji laikraščiai laikinąją sostinę pasiekdavo. Ir taip, 1910—1927 m. uždaryta lietuviškųjų mokyklų, pamečiumi imant, va kiek:

1919 m. — 23; 1920 — 1; 1921 — 7; 1922 — 2; 1923 — 1; 1924 — 39; 1925 — 5; 1926 — 56; 1927 — 51. Viso 1919—1927 m. uždaryta 185 mokyklos.

Vienoj mokykloj negali būti mažiau mokinių, kaip 40. Tokiu būdu šiais mokyklų uždarymais paliesta mažiausia apie 7,400 mokinių. Pirmaisiais penkeriais metais mokyklos uždarinėjamos pavieniai, bet nuo 1926 m. mokyklų uždarinėjimas įgauna masinį pobūdį. Kartojame: šie duomens nepilni, nes nebuvo susiprasta vesti tikslią lenkų darbų registraciją, o taip pat ne viską galėjo suregistruoti ir spauda.

Su 1926 m. lietuviškoms mokykloms Vilniaus krašte užėina juodžiausios dienos, 1937—1938 m. pasibaigusios beveik faktiniu mokyklų likvidavimu.

Vienos mokyklos uždarymas keliais atjais, tai yra — kai uždaryta mokykla buvo atgaivinta ir vėl uždaryta, skaitoma kaip atskiras mokyklos uždarymas. Ne visos žinios pasiekdavo redakcijas. Daug mokyklų čia atidaryta, bet, žiūrėk, praėjo savaitė ir vėl uždaroama. Tėvai, reikalaujantieji mokyklų, turėjo būti pasiruošę visam kam. Ana, Tomas Leika 1928.2.2. Vilniaus apygardos teismo buvo nubaustas 1 metų kalėjimo. Už ką? Ogi, už tai, kad vadovavo delegacijai, kuri Sudainiuose, Dieveniškų vls., reikalavo lietuviškos pr. mokyklos.

1927 m. Kretonyse, Švenčionių aps., policija visas 6 valandas tardė Ceciliją Bastenytę. Tai 9 metų mergaitė, kuri atsisakė eiti į lenkiškąją mokyklą. Ta mergaitė buvo sumušta iki sąmonės netekimo.

Ir vistiek lietuviškoji mokykla veikė. 1921—1922 mokslo metais švenčionių “Ryto” mokyklose, valdžios patvirtintose, mokėsi 2,874 lietuviai mokiniai. 1925—1926 m.m. Vilniaus “Ryto” mokyklose buvo arti 4,000 mokinių. “Ryto” vakarinius kursus 1928 m. lankė 1,767 klausytojai. Švenčionių liet. gimnaziją 1922—1923 m.m. lanko 138 mokiniai, Vilniaus liet. gimnaziją tais metais 507 mokiniai, o mokytojų seminariją Vilniuje — 170 mokinių.

Kai užėina pasiruošimai ultimatumui, iš geriausiaisiais metais buvusių arti 350 liet. pradžios mokyklų belieka... 2 (viena pačiame Vilniuje ir viena provincijoje). 1939 m. birželį uždaroama ir paskutinė lietuviška pradžios mokykla. Bet gelbėtasi, kaip jau minėjau, kitom priemonėm. Ir taip iškilio naminis švietimas. Samdyta mokytojas, kuris ėjo iš namų į namus. Šito drausti jokių įstatymu negali. Tai sugalvota kitų kliūčių, 1941 m. pradžioje kuratorijos archyvo likučiuose (visą archyvą bolševikai jau 1939 m. rudenį išvežė į Minską) surasta pr. mokslo viršininko “griežtai slaptas” aplinkraštis, įsakas apskričių mokyklų inspektoriams iš naminio mokymo mokinių per egzaminus prileisti prie aukštesnio mokslo ne daugiau, kaip 5% visų į egzaminus stojančių mokinių. Mkt. A. Dunduliui pavyko surasti dokumentas, puikiai rodas visą lenkų akciją, nukreiptą prieš naminį mokymą. Va, vieno egzaminų protokolo vertimas iš lenkų kalbos:

“Švenčionių aps., Tverėčiaus vls., Pivorų kaimo pradžios mokykla. 1939 m. birželio 22 d. Nr. 26. Pranešimas apie egzaminus vaikų, kurie mokosi namie. Kvotimai įvyko birželio 10 d. Pivorų kaimo pr. mokykloje. Kvotė: Zakrzewski Wl., Konczanin J. ir Szwitowski Z.

Vaikų pašaukta	50
Į egzaminus atėjo	13
Pakankamu laipsniu išlaikė	—
Nepakankamu laips. išlaikė	13

Mkt. A. Dundulis teisingai pastebėjo: “Būdinga yra, kad šiame dokumente nėra rubrikos geram ir labai geram pažymiui. Atrodo, kad vaikai negali mokėti savo dalykus minėtiems laipsniam.”

Beje, dalis vaikų, į egzaminus Pivoruos nestojus, nuvyko į Vilnių ir viską išlaikė gerais pažymiais. Naminio mokymo lietuviai mokytojai anam slaptam protokole taip įvertinami:

“Marė Petrušytė — 4 gimn. klasių (nepažymėta, kad naujojo tipo, senuoju tipu tai būtų 7 klasių), Melanija Pundyte — 4 kl. (irgi naujojo tipo, bet nepažymėta), Marė Survilienė — 6 kl. (baigusi švenčionių lietuvių gimnazijoje 8 kl.) ir t.t. Protokolo pabaigoje pabrėžiama:

“Bendras vaikų proto išvystymas yra labai silpnas. Mokslo žinių įgijimas ir pilietiniai-valstybinis išauklėjimas nepatenkinamas. Vaikai yra mokomi skaitymo, rašymo ir skaičiavimo, — kitų dalykų mokytojai nemoko, bet, priešingai, vysto priešvalstybinius jausmus.”

Privatinė liet. mokykla buvo lyg akuotas lenkų akyse. Ji, be kita ko, griovė ir valstybinės tautybių statistikos feigimus. Ana, Gardino aps. statistika terado 975 lietuvius. Ir anie 975 lietuviai 1928-29 mokslo metais turėjo 20 privatinų mokyklų. Ašmenos aps. lenkai statistikos meistrai terado 5 lietuvius. Veikė gi ten 11 liet. mokyklų, vadinasi — vienam gyventojui teko 2 su viršum mokyklos. Mockiškės vls., Lydos aps., valdinė statistika rado 28 lietuvius, ir tie 28 išlaikė 2 pr. mokyklas Jundziškiųje ir Strielėjuose, ir dar stengėsi 2 naujų Kužiuose ir Jurgionyse. Girininkų kaimas (233 gyv.) prašo liet. mokyklos. Kaip gi duosi, jei ščiučimo vls. nerasta nė vieno lietuviu. (Tąsa 3-čiam psl.)

Vokiečių pokarinė literatūra

Trūksta Remarkų. — Mėgsta Hemingway, prancūzų Merle. — Pabodo politikų atsiminimai. — Perspausdinami klasikai. —

Nuo pat kapituliacijos 1945 metais ligi šių dienų Vakarų Vokietijoje iškilo daug naujų vardų grožinėje literatūroje, literatūros derlius laikomas gana gerai užderėjęs. Bet tokių tipingų pokariniams laikotarpiui kūrinų kaip E. M. Remarko Vakarų fronte nieko naujo arba Kelias atgal neteko susilaukti.

Vokiečiai, atkurdami apnaikintas kultūrinės vertybes, kartu seka didžiuosius literatūros kūrėjus ir užsieniuose. Kaip ir anksčiau istorijoje, akyliai daboja karo nugalėtojo, JAV, kultūrinė veikla, ji perleidžiama per kritišką prizmę, ir vis tik vokiečiai turi pripažinti, kad tokie Amerikos rašytojai kaip Hemingway, Mailer ("Apnuogintieji ir mirusieji"), Jones "Prakeiktas per amžių amžinybes" yra aukštos literatūrinės vertės kūriniai.

Didelio pasisekimo Vokietijoje turėjo ir amerikiečio Burns "Galerija", o taip pat prancūzo Merles "Savaitgalis".

Vokiečių Spaudos Agentūra savo literatūrinėje apžvalgoje pirmą vietą mini saviškio Cerams archeologinį romaną "Grabai, dievai ir mokslininkai", susilaukusį didžiausio pasisekimo. Knyga jau išversta į 15 kalbų. Vokietijoje Rowohlt leidykla spausdinan-

(Atkelta iš 2-ro psl.)

Valažino apskrity, anot statistikos, 63 lietuviai ir jie, akiplėšos, prašo mokyklų šiuose kaimuose, būtent — Salose, Valdzikuos, Pasaliuos, Ramaškonyse ir Tumasonyse.

Vyšniavo vls., Švenčionių aps., lietuvių terasta 5. Ir jie prašo "Ryto" mokyklos, o jau turi šv. Kazimiero skyrių ir Lietuvių ūkio draugijos skyrių.

Peršukščio vls. valdinė statistika neranda nė vieno lietuvių, o tuo tarpu veikia 2 "Ryto" mokyklos ir ateina 37 egz. liet. laikraščių.

Ak, uolieji lenkai valstybininkai, rasit, manė: — nebus mokyklų, nebus ir lietuvių!

Lietuviui gailu buvo kiekvieno slopinamo židinio, bet ypač giliai pergyventa Vilniaus dviklasės mokyklos uždarymas. Tai pirmoji visoje mūsų istorijoje sava pradžios mokykla. Jos kilmė ir raida šit kokia: 1904 m. Vilniuje buv. Pranciškonų rūmuose įsisteigia lietuvių Savitarpinės Pašalpos Draugija. Ta draugija po metų įsteigia lietuviams vaikams prieglaudą. 1906 m. tai prieglauda išlaikyti steigiamą Lietuvių neurtelių vaikų globos draugija, kuri ir sumano suorganizuoti pradžios mokyklą. Komisijon įėjo: Dr. J. Basanavičius, E. Vileišienė, kun. Dr. A. Viskantas, Dr. St. Matulaitis ir mkt. Pr. Klimaitis. 1907 m. gaunama valdžios leidimas Vilniuje 2 klasių mokyklai su liet. dėstomąja kalba steigti. 1907. 9.15. mokykloje pirmoji lietuviškoji pamoka. Ši dviklasė mokykla, be pertraukos veikusi ir vokiečių okupacijos metu, paruošė prieauglių pirmajai savajai lietuviškajai gimnazijai, kuri pradėjo darbą 1915.10.18 Vilniuje,

1924 m. rugsėjį Vilniaus lietuvių mokykla, mokyklų inspektoriaus Ejmonto įsakymu, sujungiamą su lenkų mokykla. Tų metų spalio 28 d. policija ir žandarai jėga išmeta iš buv. Pranciškonų rūmų ir pačią lietuvių prieglaudą. Ten, kur krykštavo vaikai ir taip švietė lietuviybės židinys, per dvi savaites dieną naktį budi keli ginkluoti, ant šautuvų durtuvus pasivėrę, policininkai. Kas žino, vaikučiai, rasit, bandys nuogais kumštukais šturmuoti ir atsiimti savo šventovę. Vienas policininkas netgi su vilkiniu šunimi. Vingrus Pranciškonų skersgatvis, ir per lietuvių ir vėją maži maži vaikučiai ejo naujos pastogės jieskoti, pirmutinis prie krūtinės glaudė policininko sulaužytą mokyklos kryžių, o šalimais einantis draugas nešė apiplėšytą A. Jakučionio elementorių "Kelias į šviesą"...

ti 7-tą laidą iki 225,000 egzempliorių.

Daugiau kaip 200,000 tiražo pasiekusi ir Salomono romanas "Anketa".

Asmeninių atsiminimų literatūra, užverčianti kaip paprastai pokarinius laikotarpius, vokiečiams pradėjo įgrįsti. Šios rūšies literatūrą sugadino nacių laikais nusipolitikavę veikėjai, norį pateisinti savo elgesį tamsiaisiais diktatūros laikais. Sakysime, toks Papienas susilaukė su savo memuarais labai menko dėmesio. Publikai daug įdomesni atsiminimai, kuriuose autoriai neturi tikslo ir reikalo save teisinti ir palankioje šviesoje vaizduoti. Geriausias šios srities darbas laikomas Hitlerio vertėjo Dr. Paul Schmidto "Statistas diplomatinėje scenoje". Panašaus pasisekimo turi ir Peter Bamms autobiografinė karo meto knyga "Nematoma vėliava".

Knyga, geriausiai pavaizdavusi nacizmo epochą, laikoma Kongos "SS-Valstybė". Iš karinių laikų romanų didžiausio pasisekimo susilaukė Kassacks "Miestas anapus upės" ir B. Werner "Galera".

Tuo pačiu metu vokiečiai daug dėmesio kreipia negaištančios vertės klasikiniams kūriniams. Suhrkamp leidykla išleido naujai visus Hermanno Hessės, Nobelio premiją laimėjusio šveicaro raštus, kurie buvo be matant išpirkti. Nuo 1945 m. Vokietijoje pasirodė net keturios Goethės raštų naujos laidos. —St. Vr.

JONAS BALYS

UŽBURTI LOBIAI

72. Jei žmonės pasiima užkeiktus pinigų, tai tiems žmonėms nelaimės ir nelaimės. Gyveno Pašilių k. (Ramygalos v.) tokie Ramonai. Dabar jie gyvena po Upyte. Labai bagoti žmonės, ale visi lozoriai: tai šlubi, tai kitam veidas sugadintas. Jie seniau rado pinigų. Jei nori žinoti, ar pinigai užkeikti ar ne, reikia pakasti juos po obele. Jei obelė nudžiūsta, tai pinigai užkeiti, o jei žaliuoja — drąsiai vartok, neužkeikti. (M. Janionienė, 46 m. a., Dubarų k., Ramygalos v. Užr. Kazys Janionis, 1936.IV.6. LTA 859/39).

73. Pas Ciekšnius Ventos atskardėj buvo užkeiktų pinigų. Žmonės matydavo, kai graži mergina ten vaikščiodavo ir vaikščiodavo. Taip vieną kartą ir paklausė anos. Ko ana čia vaikščioja, bet ana neatsakė, — taip jau suprato, kad čia yra užkeikti pinigai. Emė kasti, atkasė skrynios kertę ir užgriuvo. Vėl kasė ir vėl užgriuvo. Taip ta mergina ir atsiliėpė: "Nevarkit, nieko nebus, tiktai šv. Jono dieną per sumą galėsit išimti." Taip ir buvo. Šv. Jono dieną nuėję kasti ir atkasė. Didžiausia skrynja pinigų buvo pilna. (E. Dainienė, 65 m. a., Bausko k., Papilės v. Užr. S. Majauskas, 1936.X.21. LTA 987/14).

74. Vienam žmogui prisispavono, kad po akmeniu, kuris yra prie Daržininkų k. (Valkininkų v.), yra daug užkeiktų pinigų. Jis ant rytojaus pasikėlęs nuėjo prie to akmens ir pradėjo kasti. Kasa kasa — ir matosi jam auksas. Jis jau siekia [paimti] tą auksą, — kai palietė auksą, rankos ir prilipo — traukia traukia ranką ir neatitraukia. Pradėjo prašyti: "Šv. Rapolai, paleisk — daugiau aukso nejieškosiu." (Valkininkų vls. Užr. Ziminavičius. LMD I 598/6).

75. Vieną sykį žmogus aina pro Šatrijos kalną. Ir taip buvo vakaras, tai mienuo švietė biskutį, tai jis žiūri, kad unt Šatrijos kalna kas ten taip baltas, būtų kaip merginas. Nu, tai jis žiūri, kad pasisuk prys mėnesį ir baltas blukčiuoja. Jis supranta, kad tai merginas te šuok. Paskiau paajis ir vielei jis žiūri. Ir vis pasisuk prys mėnesį. Ir vynu sykiu tų merginų ir nelika. Tai jis paaja tuoliau. Oo, čia, saka, būta tur būt pinigų plienes, ne merginas. Ir tu pačiu sykiu pradieja degti: lypsna plu-plu, plu-plu. Oo, tai, brolyti mana, čia tikrai pinigai yra. Pareja namuo, atsieda

unt luovos, dar ilga galvuoja. Kad jau lypsna išėja, tai tur būti te yra piningai. Atsigulė naktį ir sapnuoja. Sapnuoja, kad skrynja pinigų augštyt iškilusi ir kažkas jam saka: "Nu ir kodėl tu tų pinigų neišsijemi? Juk tai yra daug ten turta." Atsikėlįs rytmetį nuaja sava draugams ir pasakuo: "Bruoliuk mana, ar tu žinai, kad einam pinigų kasti. Uot Šatrijos kalni tai turi būti tikra piningun, ba dėl tuo, kad vakar kaip kila tuos plienės, tai tikra atruodi pininga. Mat sidabrinia pininga, arba auksinia, tai jie visada šveičias, tai jų plienes. Jeigu būtų sninga, tai ten tuos plienes ir būtų unt tuo sniega." — "Tai gerā, bruoli, aina ir kaskim. Ale aina naktį vielai, kad kaimynā nepamatytų, paskiau apskūs mumis valdžiai." Nu ir nuaja. Nuaja, pasiėmė luopetą. Tiktai vieną sykį užkabina, antrą sykį, džink džink suskumbieja. Turi būti jau skrynja pinigų žemyn nubiega, turi būti ji yr užkeita. Paskiau pasilinkė ir žiūri, kad didžiausi skylie te Šatrijos kalni. Nu ir taip ir palikā tie pininga neiškasti ir po šia dyna apie tus piningus visi te kalba. (Julija Andrulienė, 56. Gimt.: Užakšninių k., Užvenčio par. Atv.: 1911. Gyv.: Chicago, Ill. Užr.: 1949.XI.9. Arch.: R 44/55.)

76. Kitą kartą vienas žmogus anksti, galėjo būti dar pati suma,ėjo iš bažnyčios. Eidamas per savo pievas ir pamatęs pinigų bedegančius. Jis tuoj atradęs akėcivirbalį ir pradėjęs kniurvyti toj vietoj. Atradęs ten akmeniuką, didesnį už žmogaus galvą, tą išmetęs iš tos duobelės, pradėjęs krapštyti giliau. Atradęs paplokščią akmenio dangtį, tą dangtį kai pakėlęs, tuoj mėlyna ugnis jam į akis iššokusi. Na, šis akis išsikrapštęs, išmetęs dangtį ir atradęs čielą katiliuką, pilną raudonųjų. Pasiėmęs už lankelio ir einas sau namo, kaip žydas su katilėliu kleckus iš kuknios į gryčią nešinas. Kai tik priejęs laukugalio krūmelius ir pamatęs, kad atbėgęs išsiziojęs didelis bjaurus šuo, ant pinigų katilėlio žiūrėdamas. Šis persigandęs einas į šalį su savo katilėliu, ale šuo vėl eina už akių, išsiziojęs ir žiūri į katilėlį. Na, nebėra ko šiam bedaryti, negali nuo šuns išbėgti. Pamatęs katilėlįėjo sau tolyn ir šuo dabar jau nebėjo žmogui priešais, ale pribėgęs prie katiliuko visus pinigų išlakė. Žmogus ant pavakarės nuėjęs nors tą katiliuką parsinešti, ale katiliuką rado dar pilną, su pinigais, ir velnias nieko negalėjo padaryti, kai tik nuo vietos gavo iškelti. Daugiau, parsinešęs namo tuos pinigėlius, dėl buvimo buvęs bagotas, ale iš tos baimės gavęs išgastį ir labai susirgęs, — tie jo pinigėliai visi išėjo ant pasigydyimo. (Sargūnų k., Jonišio v. Užr. J. Trumpulis, 1885. LMD I 978/7).

KAI KAS IŠ KNYGŲ

Robert Molloy (naujas jo romanas A Multitude of Sins) sako, kad geri autoriai parašo per metus nedaugiau, kaip vieną knygą. Tad jis ir nuėjęs dirbti į batų įmonės raštinę, kad užsidirbtų pragyvenimui, ir negalėsiąs net praleisti vasaros drauge su savo šeima.

James Michener, populiarus Tales of the Pacific autorius, kurio pasisekimams daugelis pavydi, išsireiškė beveik nežinąs romanisto, kuris pragyventų vien iš savo knygų (išskyrus, žinoma, keletą beveik išimčių, kaip E. Hemingway, J. Steinbeck ir kt.). Romanas nustojęs savo pirmaujančios vietos, nes esą: peraukštos kainos, permaža tikrai gerų rankraščių, per daug konkurencijos iš radijo ir televizijos. Be to, tikrų įvykių aprašymai (nonfiction) geriau perkami.

—o—

Children's Reading Round Table atžymėjo vaikams skirtą, biografinę Clara Ingram Judson knygą — Thomas Jefferson.

KALBOS DALYKAI

REDAGUOJA
DR. P. JONIKAS

LIETUVIŲ KALBOS VERTĖ VALPARAISO UNIVERSITETE

(Iš atsiminimų.)

Besėdint jaunų lietuvių studentų tarpe Lietuvių Auditorijoje Čikagoje rugpiūčio 23 d. jų suvažiavimo proga ir besiklausant prof. S. Kolupailos paskaitos apie Lietuvos ir JAV studentus, atėjo man į galvą žiupsnelis atsiminimų apie lietuvių kalbos pamokas Valparaiso universitete.

Ir juo daugiau apie jas galvoji, juo geriau išryškėja tų pamokų didžiulė vertė bei reikšmė lietuvių kalbos skelbimo svetimšalių tarpe, ypač tais laikais, kada pasaulis visai maža nežinojo apie Lietuvą bei lietuvius. Tatai buvo prieš Pirmąjį Pasaulinį karą, tebesitęsė karo metu, kol JAV buvo įtrauktos į to karo sukurį 1917 m. metais.

Kol Amerikos jaunimas buvo šaukiamas į kariuomenę, Valparaiso universitetą, per jo keturis mokslo semestrus, lankydavo 4000 su viršum studentų. Lietuvių studentų tebuvo apie 200.

Lietuviai moksleiviai, universiteto vadovybei pritariant, buvo įsivedę lietuvių kalbos pamokas, kurias jie gausiai lankydavo. Tačiau ne apie pačias pamokas čia noriu kalbėti, o apie tą lietuvių kalbos re-

klamą, kuri, šių pamokų proga, buvo skleidžiama tūkstančių svetimtaučių studentų tarpe. O pastarųjų didelė dauguma buvo iš Vidurinių Vakarų ir vakarinių valstybių, kuriose buvo daug tokių vietovių, kur apie Lietuvą bei lietuvius visai nežinojo, nebuvo net girdėję. Tenka pabrėžti ypač tą faktą, kad ketvirtą, arba vasarinį, semestrą suvažiudavo daug viešųjų ir aukštesniųjų (high school) mokyklų mokytojų kai kuriais mokslo dalykais papildyti savo profesijos. Todėl skelbimas lietuvių kalbos tokiame inteligentų bei mokslo asmenų tarpe negalėjo būti bereikšmis.

Ir štai kaip tatai įvykdavo. Kiekvieno mokslo semestro pradžioje atvykdavo vis naujų studentų, todėl universiteto vadovybei tekdavo perorganizuoti įvairias mokslo pamokas, pakeisti joms kambarius, ypač kada jos padidėdavo, ir pan. Be to, vadovybei buvo reikalo išaiškinti universiteto tvarką, pagal kurią studentai turėdavo elgtis. Na, ir šitiems tikslams vadovybė šaukdavo moksleivius į didžiąją auditoriją, kurioj tilpdavo apie du tūkstančiai asmenų.

Prof. Kinsey, vienas šios mokslo įstaigos kūrėjų, buvo universiteto ūkio reikalų tvarkytojas, todėl jam dažniausiai tekdavo tokiems susirinkimams vadovauti. Jis turėjo nepaprastai stiprų balsą, ir kai pradėdavo kalbėti, tai jis būdavo girdimas ir tolimiausiuose auditorijos kampeliuose. Pradžioje jis paprastai pakalbėdavo maldingą invokaciją, o ją baigęs, duodavo tiesiog teviškus patarimus studentams. Už tai jis buvo visų moksleivių mylimas. Beje, be to, kiekvieno semestro pabaigoj jis kviesdavo tuos studentus, kurie turėdavo apšviesti mokyklą dėl ekonominių nepriteklių, į savo raštinę. Jis jiems surasdavo šokių tokius darbelius, bet iš mokyklos nepaleisdavo, jeigu šie turį norą ir pasiryžimo mokytis.

Į tokių susirinkimų pabaigą jis pranešdavo įvairioms mokslo pamokoms paskirtų kambarių numerius. Pvz. lotynų kalbos pamokos bus tokio ir tokio numerio kambario, tokią ir tokią valandą; taip pat priminimas tų pamokų profesoriaus vardas; vokiečių kalbos pamokoms pakartoja tą patį. Pagaliau prieina ir prie lietuvių kalbos pamokų. "The Lithuanian language classes..." Čia, žinoma, irgi pažymėdavo kambario numerį ir valandą.

Žodžiai *Lithuanian language*, tarti kur už universiteto ribų, paprastam būrely asmenų, žinoma, nebūtų padarę jau tokio didelio įspūdžio. Tačiau šie žodžiai profesoriaus, dargi vieno iš universiteto pareigūnų, tarti akademiška prasme, šalia kitų akademiinių kalbų, universiteto patalpose, prieš tūkstančius svetimtaučių studentų, iš

tikrųjų turėjo didelę ir svarbią vertę bei reikšmę, jie kelte kėlė mūsų kalbą, mūsų tautą.

Tiesioginių būdu valparaisiečiai, įsisteigę lietuvių kalbos pamokas, susipažino su lietuvių kalbos gramatika, sintakse ir rašyba bei literatūra, o netiesioginiu būdu jie išreklamavo lietuvių kalbą plačiau Amerikos visuomenei.

J. Naujalis

1850 m. rugsėjo mėn. 4 d. gimė mokytojas Petras Kriaučiūnas.

1875 m. (prieš 78 metus) rugsėjo mėn. 21 d. Varėnoje gimė tapytojas ir muzikas Mikalojus Konstantinas Čiurlionis.

1525 m. rugsėjo mėn. įvyko Prūsų Lietuvos kaimiečių sukilimas.

Ar pažįstame lietuvių kultūros istoriją?

Jau išėjo iš spaudos ir gaunama NAUJIENOSE mūsų žymiausio bibliografo ir kultūros istoriko

PROF. VACLOVO BIRŽISKOS

SENUJŲ LIETUVIŠKŲ KNYGŲ ISTORIJA

- ★ 208 didesnio formato puslapių su mūsų senųjų raštų fotografijomis.
- ★ Irišta į gražius kietus drobės viršelius kaštuoja \$3.00, minkštais viršeliais — \$2.00.

PLATINTOJAMS NUOLAIDA

Užsakymus su Money Orderiais ar čekiais siųsti:

NAUJIENOS

1739 So. Halsted St.

Chicago 8, Illinois

PASIMATYKITE SU STANLEY LITVINU

APIE JŪSŲ INSULIACIJOS PROBLEMAS

DABAR YRA LAIKAS ĮRENGTI SAVO NAMŲ ŽIEMAI

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams materialų.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET

Tel. VICTORY 2-1272

STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI.

SPECIAL
\$129.95

Kartu su prijungimais Pastatymas atskirai

Originali 66" sinka \$189.95 vertės

Youngstown Kitchens

CABINET SINK

GEO. HAZARD & SON

3312 So. Halsted Street

Yards 7-2331

RUGSĖJO 1 DIENĄ SĄSKAITYBOS MOKYKLA PRADĖS NAUJUS METUS

Virš 60 lietuvių jau išėjo iš šios mokyklos su nauja ir labai naudinga profesija. Jie visi išsivadavo iš dulkino, sveikatai kenksmingo fabriko ir dirbą švariose raštinėse. Nelauk ir tu, skambink tuojau mokyklos vedėjui:

P. KESIŪNUI: BISHOP 7-3013, arba registruokis pačioje mokykloje adresu: 938 WEST 31st PLACE

For
Finest
Selection
of
Men's
Formal
Wear
Come to

TUXEDO RENTAL

938 W. 63rd St. WA 5-1251

Hollywood

4-NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
—SATURDAY, SEPTEMBER 5, 1953

APIE KRIMINALISTUS IR ŽEMĖS SUKIMĄSI

Man buvo maloni staigmena, kai į mano straipsnį "Apie daimus ir padalyvius" ("Draugas", 1951 m. spalio 27 d.) atsiliepė mūsų kalbininkai p. p. Damzriūnas, prof. Skardžius, o taip pat p. Gobis. Buvau labai patenkintas tuo, kad prof. Skardžiaus nuomonė dėl padalyvių vartojimo beveik (o gal net ir visiškai) sutiko su manąja.

Praėjo ilgokas laiko tarpas, ir, surinkęs šiek tiek medžiagos, noriu ir vėl įkišti savo trigrašį. Kadangi mano duodami pavyzdžiai paimti beveik vien iš "Draugo", tai savo straipsnį buvau pasiuntęs "Draugui", bet

jis, nežinoma, man sumetimais, mano straipsnio nesiteikė idėti. Į mano pastabas, atrodo, turėtų atkreipti dėmesį ir kiti laikraščiai bei žurnalai.

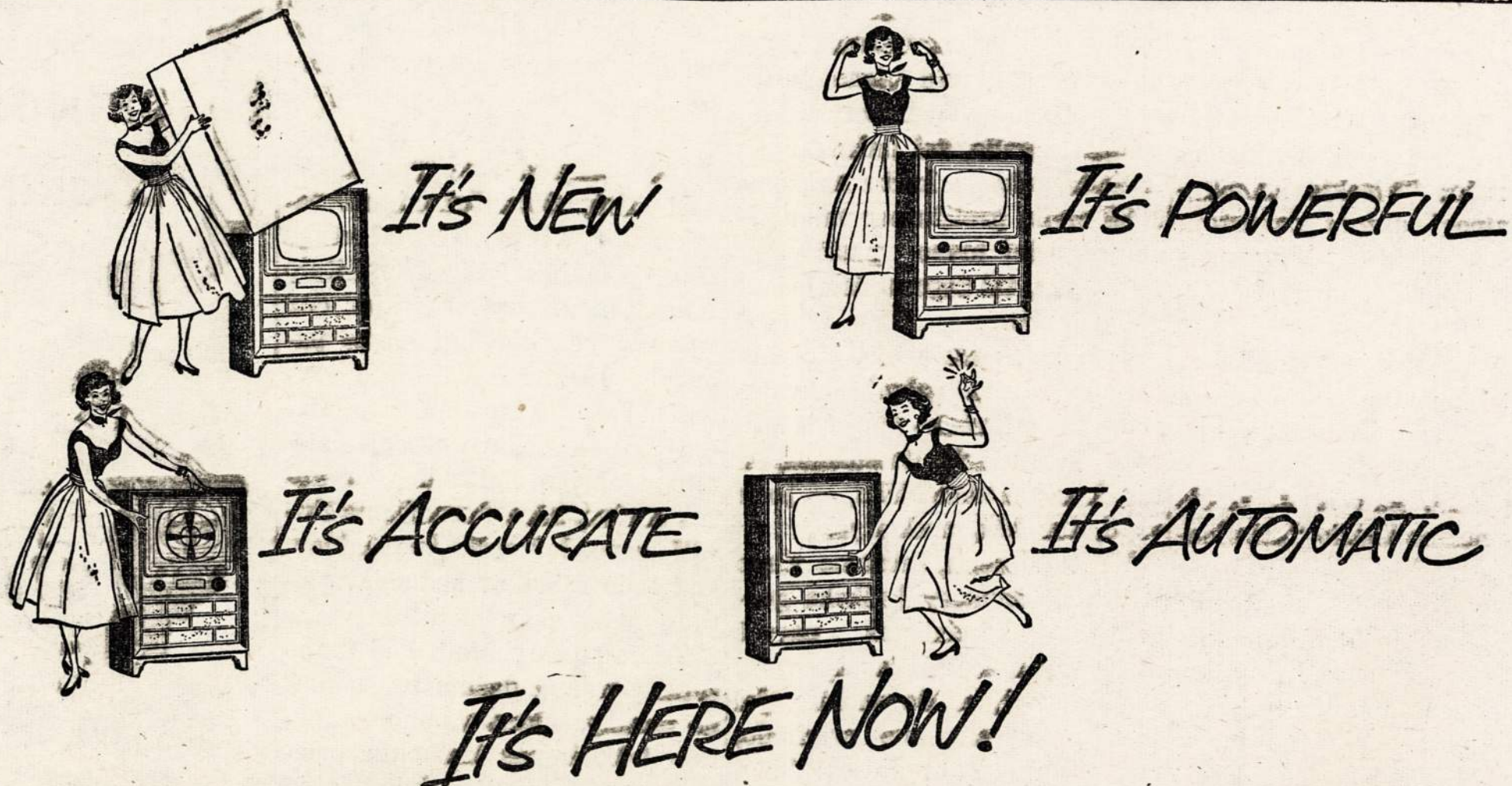
Visų pirma kelios pastabos dėl kai kurių tarptautinių žodžių.

Laikrašty randu žinutę: "Laiškais praneša apie kriminalistus".

Smalios krapštymas transfor-

matorių fabrike vargu ar padidina seniau įgytų žinių bagažą, — tad, atsivertęs vokiečių "Bröckhousa" ir anglų "Websteri", norėjau patikrinti, ar man žinomas žodis "kriminalistas" turi dar ir kitokią prasmę, būtent, tą, kuri jam yra priskirta minėtoje žinutėje. Ir vokiškame, ir angliškame žodyne radau tik vieną vienintelę to žodžio pras-

(Tęsinys 6-me pusl.)

RCA VICTOR Television with Rotomatic

CLICK—there's your station

Tuning

17" Craig
Compact table model is finished in sleek ebony. Model 17S349.

\$179.95

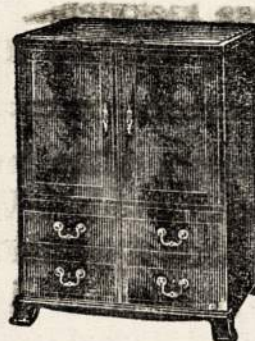
21" Talbot
Contemporary console richly finished in grained mahogany; grained blond, extra. 21S362.

\$299.95

21" Preston
Console cabinet with top doors... finished in mahogany; limed oak, extra. 21T372.

\$419.50

21" Chadwick
Traditional cabinet... full-length doors... finished in rich mahogany or walnut. 21T375.

\$429.50

MORE TO SEE

- More picture detail—amazing depth and clarity.
- Interference is screened out, power stepped up—automatically.
- The picture is vivid, accurate, over the entire surface of the screen.

LESS TO DO

- Less dialing—it's automatic! Turn one knob—CLICK—there's your station!
- Less adjusting—the exclusive "Magic Monitor" circuit system automatically brings in and holds the finest sound and picture.

EASY TERMS

LIBERAL TRADE-IN ALLOWANCE

For the finest UHF reception—choose the "Rotomatic" UHF-VHF tuner or, on lower priced sets, the manual UHF tuner (both optional at extra cost).

GUARANTEED ELECTRIC Appliance and Furniture Co.

2876 W. Cermak Rd.

Blshop 7-3333

OPEN MONDAY AND THURSDAY NIGHTS

APIE KRIMINALISTUS IR ŽEMĖS SUKIMĄSI
(Atkelta iš 5 psl.)

me: "kriminalistas" — žmogus, nusimaną apie "kriminalistiką", t. y. mokslą, tiriantį nusikaltimų priežastis, nusikaltėlių psichiką, būdus kovoti su nusikaltimais. Žinoma, kartais tas pats žmogus gali būti ir kriminalistas, ir nusikaltėlis...

"Aha!" pagalvoju su pasitenkinimu, "vis dėlto smala dar neužlipdė mano smegenų ir atminties".

Kas yra minėtos žinutės autorius ar vertėjas — nežinau, bet štai daktaras Račkus skiltyje, skirtoje sveikatos klausimams, rašo: "Visokie kriminalistai taipogi dažnai pavartoja migdomas piliules — kapsules žmonėms apiplėšti ar išprievartauti".

Kitur laikrašty skaitome: "Chicago policija sugavo vieną iš 10 labiausiai paieškomų kriminalistų JA V-se".

Bet įdomu, kad ir J. Gobis taip pat nežino žodžio "kriminalistas" prasmės. Jo straipsny "Kandios problema" skaitome: "... tragingų incidentų ir kriminalistų procentas nėra mažesnis, kaip senajame pasaulyje".

Mano patarimas: tuo tarpu neturint Lietuviškosios Enciklopedijos, pasižiūrėti bent "Lietuvių kalbos vadove". Ten skaitome: "Kriminalistas — baudžiamosios teisės žinovas".

Iš J. Gobio straipsnio būtų sunku prileisti, kad autorius turėjo galvoje baudžiamosios teisės žinovus, nors, žinoma, augant nusikaltimų skaičiui, atitinkamai turi augti ir kriminalistų skaičius. (Autoriaus argumentai dėl kriminalisto reikšmės mūsų kalboje čia mūsų neįtikino. Red.).

Ta proga prisiminiau, kaip viena mano pažįstama panelė marijampolietė, grįžusi iš gastrolių (ji buvo teatro mėgėjų būrelio narė), su džiaugsmu sakė: "Kad žinotumėte, kokias mums aviacijas (t. y. ovacijas) iškėlė!"

Beje, dar dėl aukščiau minėtos žinutės. Jei linksniuojame "Chicago policija", tai ar nereikėtų rašyti "Čikagos" arba bent dėti apostrofą? Kai kas visai teisingai rašo "Čikaga".

Vėl skaitau laikrašty straipsnelį "Ką gerti karštyje?". Galima būtų, žinoma, pasiginčyti, ar nebūtų geriau buvę pasakyti pvz. kad ir taip: "Ką gerti karštą dieną?". Bet tiek to, man rūpi iškelti ką kita. Autorius visur rašo "Kolorija", gal manydamas, kad "Kolorija" būtų paimta iš kurios nors slavų kalbos.

Jis klysta: šilumos (o ne "karščio") vienetas, kurio tikslią definiciją autorius gali rasti bet kuriame fizikos vadovėlyje, vadinasi ne "kolorija", bet "kalorija" (iš lotynų k. calor — šiluma).

Be to, žmogaus ar gyvulio kūnas, sudėgintas pvz. krematoriume, tikrai bus gaves daugiau kalorijų, kaip, būdamas dar gyvas, iš maisto... Tad mėginti

6—NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
—SATURDAY, SEPTEMBER 5, 1933

apibrėžti kaloriją "... vienetu, kuriuo matuojamas karštis (?), kurį maistas padaro organizme", būtų lygiai tokia pat nesąmonė, kaip apibrėžti metrą kaspininės kirmėlės matavimo vienetu tik dėl to, kad ta kirmėlė kartais siekia kelių metrų ilgio.

Panašių straipsnelių su pretenzijomis į moksliskumą galime rasti daug daugiau.

Pvz. kažkoks "astronomas" straipsnyje "Apie mūsų žemę" laikrašty rašo:

"Apie save Žemė sukasi 1038 mylių greičiu per valandą". Jei autorius atsistotų vieno metro atstumu nuo vieno arba kito žemės ašigalio, tai kažin ar jis ir tada suktųsi kartu su žeme 1038 mylių greičiu per valandą? Jei autoriui mano pasiūlymas nepatinka, tai tegu atsistoja ant pat ašigalio.

Tas, kam yra aišku, kad autorius turėta galvoje ekvatorių taškai, nieko naujo iš minėto straipsnelio nesužinos, o tas, kam tai nėra aišku, — jo ir visai, tur būt, neskaitys.

Nebeatsimenu, kuriame vieno laikraščio numery kažkoks geografijos specialistas parašė straipsnį apie šalčiausią vietą žemės rutulyje. Dovanokite, jei kiek nukrypsiu nuo originalo, nes cituoju iš atminties: "Kaj kas mano, kad šalčiausia vieta žemės rutulyje yra šiaurės ašigalis. Iš tikrųjų ji yra į šiaurę (?) nuo šiaurės ašigalio". Mano ligi šiol turėtomis žiniomis, iš šiaurės ašigalio žemės paviršiumi yra tik viena vienintelė kryptis — į pietus.

Laikrašty įdėta žinutė: "Mirtinai susipešė P. Afrikos baltieji". Ten skaitome: "... numatą ilgą olandų kilmės afrikansų valdymą" ir toliau "... kad afrikansai galėtų sukurti savo respubliką". Lietuviškai Afrikos gyventojus vadinama "afrikiečiais", o ne "afrikansais".

Dabar dėl lietuviškų žodžių ir sakinių.

Įvairių žinučių autoriai vis "sukelia" čia vieną, čia du tūkstančius dolerių. Vėjas gali sukelti bangas ar dulkes, bacilos — ligą, koks nors įvykis — nepasitenkinimą ir t. t., bet kad galima būtų sukelti tam tikrą pinigų sumą, dievaži, sužinojau tik iš mūsų laikraščių JAV. Angliškai vartojamo "raise of money" pažodinis vertimas gali, žinoma, tik sukelti (!) juoką.

Viename laikraščio numeryje įdėta žinutė: "Teisėjas barė 3 merginas". Ten randame tikrą perlą: "Chicago teisėjas Th. Kluczynski gerokai perėmė (?) tris merginas". Ar tik nebus autorius šitaip išvertęs rusų "probrat" arba vokiečių "vornehmen"? Komentarai nereikalingi.

Truputis dėl trumpų, o vis dėlto, kaip pasirodo, klasingų žodelių: "nors" ir "kažin" arba "kaž".

Mūsų spaudoj randame: "Washington, kovo 18... du sovietų Migai pasimaišė ant kelio JAV žvalgybiniam B-50 bombonešui šiaurės Pacifike kur nors (?) netoli Kamčatkos". Čia, be abejo, turi būti "kažkur" o ne "kur nors". Tai nėra atsitiktinė klaida. Kitame numerio pirmame

A. KELMUTIS

MANO "PIRMIEJI ŽINGSNIAI" AMERIKOJE

(Tęsinys)

"Kuri valanda?"

Pirmomis dienomis, kaip jau yra priimta ir daugelyje kitų fabriku, buvau stropiai daboja-mas, ar pakankamai gerai dirbu. Paprastai praeidamas bosas stabtelia ir įbedęs akis žiūri į naują darbininką kaip į koki žvėrį. Žinoma, kiekvienas naujas darbininkas taip pat pastebi bosą stabčiojimą ar jo atkreiptą dėmesį. Bet bosas vis dėlto apie mane teiraudavosi pas mano darbo šefą. O tas šefas bosui pasakė, jog aš per dažnai einas žiūrėti sieninio laikrodžio, kitaip sakant, man esą rūpi, kiek dar valandų yra likę ligi darbo pabaigos. Tatai buvo to šefo grynas melas, nes turėjau savo laikrodį ir nereikėdavo eiti prie sieninio fabriko laikrodžio, o antra vertus, nėra draudžiama žiūrėti savo laikrodį, juo labiau, kad tada fabrikas neduodavo si-renų arba skambučių.

Tuoju pastebėjau, kad mano šefas perdaug dažnai prašo mane pasakyti, kuri valanda, tarytum ieškodamas kažkokių priekabių. Aš į tai nekrepiauju jokio dėmesio, ir kada trečią dieną nuo mano darbo pradžios jis vėl ėmė klausinėti mane, kad pasakyčiau — kuri valanda, aš atsakiau jam trumpai, nežiūrėdamas į laikrodį: "Lygiai ta pati, kaip vakar tokiu pat laiku". Ir tokio pasakymo pilnai užteko, kad daugiau jis niekad neklausinėdavo manęs tų valandų. Šiaip jis visą laiką būdavo su manimi pakankamai mandagus; tik buvo tos nuomonės, kad aš esąs kilęs iš tokio krašto, kur dar laikiniai žmonės gyvena ir kur nėra jokios civilizacijos. Matyt, jis Lietuvą įsivaizdavo panašiai kaip savo protėvių kraštą, esantį Afrikoje.

Pietų pertraukos

Linksmiausi darbininkų pasikalbėjimai vykdavo pietų pertraukos metu, kada vyrai susirinkdavo į savo skyryjos, o moters taip pat į savo. Tuose skyriuose kiekvienas turėdavo savo atskirą spintelę rūbams pasika-

puslapyje įdėta nuotrauka: "Iš Korejos fronto". Vėl: "Kur nors Kumsong apylinkėse sąjungininkų vyrai pereina į puolimą". Panašių pavyzdžių galite rasti, kiek tik norite. Skirtumas tarp žodžių "kažkur", "kažkas" ir "kur nors", "kas nors" yra taip ryškus, kad, manau, nė aiškinti nereikia.

Baigdamas noriu dar prajuokinti skaitytojus. Viename laikrašty randame žinutę: "Kando voveraitė". Skaitome: "Voveraitė jai įkando į pirštą ir dabar turės gydytis, kad nebūtų apkirsta kokia liga". Žinutė tikrai labiau tiktų "Spyglių ir dyglių" skyriui. Man pvz. labai parūpo sužinoti, ar voveraitė sveiksta ir kuo buvo užnuodytas mergaitės kraujas, kuris taip pakenkė voveraitė, kad net turėjo gydytis. —Al. Zujuš

tik klausydavosi. Ypač didžiausias klagesys kildavo negrų tarpe, kurių čia buvo nemaža. Daugumas gerdavo pieną, ir retai kas atsinešdavo termose kavos ar kitokio šilto gėrimo. Pienas, anot daugelio, imamas buvo todėl, kad jam paruošti mažiau laiko išeidavo, tik sumokėjai ke-

lis centus ir jau turi viską savo rankose. Žiemos metu vyrų skyriuje buvo pakankamai šilta, o vasaros metu — karšta ir tvanku, nes nebuvo, galima sakyti, jokios ventilacijos, o patys langai nebuvo atidaromi, o tik du mažyčiai langučiai, pro kuriuos labai maža gryno oro galėdavo

jeiti. Teisybė, darbininkai tokiais atvejais laikydavo atdaras įeinamąsias duris, bet tos durys ėjo į koridorių, kuriame būdavo taip pat tvankus oras. Kai vieną kartą aš paklausiau seną amerikietį, lietuvių, kodėl toji darbininkų poilsio patalpa taip biauariai yra įrengta, tad jis man

atsakė maždaug taip: "Jei tokia vieta būtų kaip reikiant įtaisyta ir darbininkas atėjęs užkandžiauti jaustųsi patogiai ir galėtų mrs per trumpą pertrauką geriau atsikvėpti, tad tokiais atvejais daugelis darbininkų į darbo metu vaikštinėtų į tą patalpą ir tokiu būdu dykinėtų ir

vieta būtų kaip reikiant įtaisyta ir darbininkas atėjęs užkandžiauti jaustųsi patogiai ir galėtų mrs per trumpą pertrauką geriau atsikvėpti, tad tokiais atvejais daugelis darbininkų į darbo metu vaikštinėtų į tą patalpą ir tokiu būdu dykinėtų ir

vieta būtų kaip reikiant įtaisyta ir darbininkas atėjęs užkandžiauti jaustųsi patogiai ir galėtų mrs per trumpą pertrauką geriau atsikvėpti, tad tokiais atvejais daugelis darbininkų į darbo metu vaikštinėtų į tą patalpą ir tokiu būdu dykinėtų ir

LEO BERMAN
BRINGS YOU AUTOMATIC G-E "SPEED COOKING" WITH

Push-Button Controls!

Model LM-95K
9.5 cu ft

REFRIGERATOR-FREEZER

IT'S TERRIFIC

A REAL FREEZER PLUS REFRIGERATOR!

AIRLINER RANGE

AUTOMATIC OVEN TIMER —turns your oven ON and OFF. Lets your dinner cook all by itself!

PUSH-BUTTON CONTROLS —cook with your fingertips! A different button for each cooking speed!

HI-SPEED CALROD® UNITS—five exact speeds! One EXTRA-Hi-Speed unit for extra-fast start!

BIG MASTER OVEN —gives perfect baking and roasting results. Waist-high Super Broiler!

Plus —6-quart deep-well Thrift Cooler—Electric Minute Timer—Automatic Oven Light—No-Stain Oven Vent—and lots more to give you all the pleasures of fast, clean, exact General Electric "Speed Cooking"!

COME IN AND SEE THIS RANGE TODAY!

LEO BERMAN

HARDWARE and APPLIANCES

1638 West 63rd Street Hemlock 4-6800

(1 block West of Ashland on 63rd Street)

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS

AUTHORIZED DEALER **GENERAL ELECTRIC** APPLIANCES

WE'VE GOT IT!

2 GREAT APPLIANCES IN 1

THE NEW DE LUXE G-E REFRIGERATOR-FREEZER!

YEARS AHEAD OF ITS TIME IN GRACEFUL DESIGN AND CONVENIENCE FEATURES!

Model LM-95K
9.5 cu ft

REFRIGERATOR-FREEZER

IT'S TERRIFIC

A REAL FREEZER PLUS REFRIGERATOR!

REFRIGERATOR-FREEZER

IT'S TERRIFIC

A REAL FREEZER PLUS REFRIGERATOR!

Model LM-11K-11
11 cu ft

REFRIGERATOR-FREEZER

WONDERFUL NEW FEATURES INCLUDING:

Roto-Cold Refrigeration. Cold air circulates in refrigerator section so that all parts of it are uniformly cold!

No Defrosting. Frost never builds up in the refrigerator section!

Moist-Cold. High humidity keeps foods extra-fresh... even without covering—yet refrigerator walls stay dry!

Bigger, Roomier Than Ever. Has 39% more storage space per square foot of floor space than older models!

Redi-Cube® Ice Trays let you pick out one cube at a time or as many as you like!

Butter Conditioner keeps a whole pound of butter or margarine just right for easy spreading! Adjustable control.

Aluminum Space Maker Door Shelves for easy-to-reach storing of frequently used items! All shelves aluminum!

So new and beautiful! So different! You'll be amazed!

7—NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.—SATURDAY, SEPTEMBER 5, 1933

BALFo pranešimas

WASHINGTON, D. C. — Šalpos organizacijų atstovai tarėsi Washingtone su naujojo imigracijos įstatymo administratoriumi Mr. Scott McLeod ir jo pavaduotoju Mr. Alexander dėl ruošiamų įstatymų vykdyti taisyklių ir darbo ir buto garantijų blankų formos ir teksto.

Mr. Scott McLeod savo įžanginėje kalboje pabrėžė, kad jis ir jo įstaiga dės visas pastangas, kad visos įstatymo leistos 214,000 vizų būtų sunaudotos kiek galint trumpesniu laikotarpiu.

Į pasitarimą taip pat atsilankė Valstybės Sekretorius Mr. John Foster, kuris pareiškė pasitenkinimą, kad šalpos organizacijos aktyviai rūpinas šio įstatymo vykdymu ir pabrėžė, kad Valstybės departamentas didžiai vertina organizacijų talką ir pagalbą.

Oficiali darbo ir butų blankų forma ir tekstas dar tik ruošiami ir tikimasi, kad rugsėjo mėnesio viduryje jos bus paruoštos.

BALFo įstaiga tuo reikalu informuos suinteresuotus asmenis ir aprūpins visus darbo ir buto formomis, kai tik jos bus paruoštos. Nori gauti tas formas, malonėkite pranešti BALFo įstaigai savo adresu:

United Lithuanian Relief Fund of America, Inc.
105 Grand Street,
Brooklyn 11, N. Y.

NEW YORK, N. Y. — Š. m. rugsėjo 3 d. BALFo centro išdėstymas A. S. Trečioji ir ponija laivu "America" išvyko vienam mėnesiui į Europą. P. Trečioji kas numato žymią laiko dalį pašvęsti Vokietijoje ir kitose Europos Valstybėse BALFo problemoms risti.

Vasario 16 Dienos Gimnazijos rėmėjų skaičius didėja

Dar vienas būrelis Vasario 16 Dienos Gimnazijos mokiniui remti įsikūrė Brooklyne. Būrelio nariai iš karto už 3 mėnesius sudėjo \$60.00 ir per BALFo įstaigą išsiuntė gimnazijos vadovybei.

Būrelį sudaro:

Dr. E. Mekys, Dr. Grigaitis, Luiza Pilelis (Amerikoj gimusi lietuvė), J. Garšva, A. Vikrikas, J. Kačionienė, E. Sirgėdienė, S. Palionienė, M. Posolienė, J. Sirgėda, J. Milčius, J. Briedis, M. Tamošickas, V. Milčius, A. Veleniškis, Arūnas, Frankas, Z. Dičpinigaitis, V. Graužinis ir Marija Graužinytė.

Valdžia davė BALFui sviesto už \$29,885.00

Valdžia paskyrė BALFui 43,000 lbs. sviesto, kurio urmo kaina yra \$29,885, kad padalintų lietuviams Vokietijoje, Austrijoje ir Italijoje.

Liepos mėnesį BALFas gavo pieno miltelių 53,000 lbs. už \$9,010.00.

Šias gėrybes lietuviai gavo dėl to, kad šalpos darbą vykdo vieningai per vieną, visus apimančius šalpos fondą.

Be to, rugpiūčio mėnesį

BALFas iš vien su Kanados Lietuvių šalpos Fondu pirko ir išsiuntė į Vokietiją 330,000 svarų cukraus.

Teisingas skelbimas yra naudingas

1900 m. "London Times" buvo įdėtas toks skelbimas:

Vyrų reikia pavojingai keليونei. Mažas atlyginimas, didelis šaltis, ilgas mėnesius tamsa, nuolatinis pavojus ir abejotinas saugus sugrįžimas. Garbė ir pripažinimas, jeigu pasisektų.

Skelbimą pasirašė Arktikos ekspedicijos vadovybė.

Į šį skelbimą atsiliepė vyrai iš visos Anglijos.

MANO "PIRMIEJI ŽINGSNIAI" AMERIKOJE

(Atkelta iš 7-to psl.)

sunkiai būtų dirbė, neteko tokio dalyko girdėti, nes unijai rūpi ne sanitarinė darbininkų būklė.

(Bus daugiau)

DR. S. VAITUSH, Opt.

Palengvins akių įtempimą, kuris esti priežastimi galvos skaudėjimo, svaigimo arba aptemimo, nervuotumo, skaudėjimo, akių karščio. Atitaisau trumparegystę ir toliaregystę. Prirengiu teisingai akinius. Visuose atsitikimuose egzaminavimui daroma su elektra, parodančia mažiausias klaidas. Speciali atyda kreipama į mokyklos vaikus.

VALANDOS:

Nuo 10:30 ryto iki 7:00 vakaro.
Šeštadieniais iki 6 val. vakaro.
Trečiadienį ir sekmadienį uždaryta
4712 S. ASHLAND AVE.
Yards 7-1373

NAUJAS VADOVĖLIS!

A. Rinkūno "Kregždutė" I dalis

Elementorius, skaitymai ir aplinkos pažinimas I-II skyriai. Specialiai parašyta pritaikant lituanistinėms mokykloms Kanadoje ir Amerikoje. Kaina \$1.50 (kanadiškiais).

Užsakymus ir pinigus siųsti:

Spaudos Bendrovė

"ŽIBURIAI"

941 Dundas Street, W.,
Toronto, Ont., Canada

SIUNTINIAI I LIETUVĄ

visus mokesčius čia sumokėjus

100% apdrausta

DRABUZIAI
GYDUOLĖS
ir t. t.

Jūsų giminės gauna be jokių jiems išlaidų

CENTRAL PARCEL SERVICE, INC.

220 SO. STATE ST., CHICAGO
Tel. WAbash 2-9354

Atdara šeštadien. iki 1:30 popiet.

Skaitykite "N-nas"

8-NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.

—SATURDAY, SEPTEMBER 5, 1953

ŠOKIŲ

ir MUZIKOS LAIKAS

RUDENINĖ REGISTRACIJA

ISIRASYKITE DABAR ir vaidinkite mūsų Rudeniniame Koncerte. Vienos valandos pamokos: Toe, Tap, Ballet, Acrobatic, Baton Twirling. 3 metų ir vyresnio amžiaus.

PRASIDEDA:

RUGPIŪCIO

PASKUTINIAJĄ

SAVAITĘ IR RUGSĖJO

PIRMAJĄ SAVAITĘ

MŪSU PRITYRĘ ŠOKIŲ IR MUZIKOS INSTRUKTORIAI TURĖS PILNĄ PROGRAMĄ. PRAŠOMĖ IŠ ANKSTO SUSITARTI TELEFONU.

8 PAMOKOS UŽ \$10.00

NEMOKAMAI AKORDIONAI

UŽ \$2.50 SAVAITEI

JŪS GAUNATE INSTRUMENTA NAUDOTIS NAMIE. PO 16 SAVAITIŲ AKORDIONAS YRA JŪSŲ

— PLUS —

PRIVAČIOS INSTRUKCIJOS VIENĄ VALANDĄ ORKESTRE PARŪPINANT VISUS MUZIKOS INSTRUMENTUS.

MATUSEK ACADEMY of MUSIC and DANCING

"THE SCHOOL OF CHAMPIONS"

2635 WEST 63rd STREET

Tel. GROVEHILL 6-4600

Nacionalinė Visuotinoji Apdraudos Brokerių

APDRAUDA

Siūlome saviems Amerikos lietuviams klientams puikiausią biznio, sveikatos, ugnies, automobilių, nelaimių, išpareigojimų ir langų stiklų apdraudą, kurią galima įsigyti mėnesiniais išmokėjimais.

Platesnių informacijų kreipkitės arba užeiškite pas

MR. JOHN SEKERKA, JR.

2616 Milwaukee Ave.

EVERGLADE 4-0800

Atidaryta kasdien nuo 9 iki 9; sekmadieniais iki 7.

NELAUKITE — RYTOJ GALI BUTI PERVELU!

Jei norite užsitikrinti nuo ugnies namus, baldus, automobilius, ar šiaip ką apdrausti, reikalaukite agento, arba brokerio, kad jis parūpintų jums polisą per mūsų kompaniją. Nelaimėi ištikus, neturėsite jokių nemalonumų.

"Mes esame pirmaklasiai nariai Chicago Board of Underwriters"

O'MALLEY & McKAY, Inc

222 WEST ADAMS STREET

KAMBARYS 1043

Telefonas CENTRAL 6-5208

Generaliai Agentai šių Kompanijų:

COLUMBIA INSURANCE COMPANY

PEARL ASSURANCE COMPANY

LUMBERMEN'S INSURANCE COMPANY

MASSACHUSETTS FIRE & MARINE INSURANCE CO.

MICHIGAN FIRE & MARINE INSURANCE COMPANY

AMERICAN AUTOMOBILE INSURANCE CO.

MASSACHUSETTS BONDING & INSURANCE CO.

GARSINKITĖS NAUJIENOSE

PASTABĖLĖS

◆ Rugsėjo 26 d. New Yorke ruošiamas visuomenininko Kipro Bielinio 70 m. sukaktuvių paminėjimas.

Laukiama daug svečių, įdomių pranešimų ir sveikinimų.

◆ Nors SLA rinkimai dar toli, bet jau Naujojoje Anglijoje ir kitur tais būsimais rinkimais pastebimas susidomėjimas.

Tai vienur, tai kitur eina pasitarimai. Norima, kad ateinančių SLA rinkimų metu nebūtų atsitiktinumų, kad SLA veikimo centrai būtų išrinkti rimti pareigūnai, kuriems rūpėtų bendras visų SLA narių labas, o ne vien tik garbės reikalas, tuščias pasirodymas.

◆ Amerikos Balsas į Lietuvą pradėjo žymėti jos valstybės gyvenimo minėtinas istorines dienas.

Rugsėjo 1 d. prisiminęs, kad prasidėjo Antrasis Pasaulinis karas. Pranešėjas išvardijo visas nelaimes, kurios dėl karo skaudžiai palietė Lietuvos valstybę ir jos gyventojus. Trumpai apasakota Stalino-Hitlerio susitarimo eiga ir kaip buvo sulaužytos SSSR visos sutartys su ja Lietuvos padarytos.

◆ Kai kurių šaltinių žiniomis, SSSR rytų Sibire veikia pagrindy slapta organizacija Juodąja Kate pasivadinsi.

Toji organizacija gerai veikianti. Ji nemaža yra įvykdžiusi teroro aktų šalinant iki gyvo kaulo įkyrėjusius komunistų pareigūnus. Kai tokios teroro aukos komunistų laidojamos, tai iš nakties visuomet ant jų kapo atsiranda padėta negyva juoda katė.

Pereitą pavasarį Karaganda mieste buvo nudėtas žiaurus VRM agentas Smirnovas. Jis buvo viršininku anglies kasyklų, kuriose dirba daug politinių kalinių. Jis kelis kartus tos slaptos organizacijos buvo įspėtas, kad liautis žmones visai nekaltai kankinęs, bet nepaklausė. Vieną naktį jis buvo rastas negyvas ir greta jo lavono gulėjo negyva juoda katė.

Tos organizacijos veikimo ženklai rodo, kad ji gerai yra informuota apie visą komunistų veikimą, todėl spėjama, kad jos dalyvių tarpe esama komunistams artimų žmonių.

◆ Brooklyne, N. Y., gyvenęs visuomenininkas mokytojas Jonas Valaitis vis dar negali nusikratyti įkyrios ligos.

Jau keturi mėnesiai kaip jam tenka vis dar kasdien gulinėti. Dabar slaugomas savo bute. Turima vilties, kad netrukus sveikata jo žymiai susitvarkys.

◆ Mūsų išėvijoje vis dar pasitaiko senesniais laikais išleistų lietuvių kalba knygų. Kai kurios jų dabar tikra retenybė. Jos būtų labai naudingos ne vien tik knygų praeičiai tirti, bet ir bendrai mūsų kultūros istorijai pažinti. Dingsta įvairios draugijos, miršta žmonės ir kartu su jais jų turėtos knygos pranyksta.

Štai Wilkes-Barre 1944 m. užsidarė čia veikusi Kęstučio

Trumpai apie gamtą

Kokiose vietose JAV auga miškas, jo rūšis ir komercinė jo vertė.

JAV yra daug miško rytinėse valstybėse — nuo Atlanto pakraščio iki vidurinių vakarų. Toliau į vakarų žiemius seka ilgos nemiškingos žemės ruožas. Šis ruožas yra tarp So. ir North Dakota. Jis tęsiasi iki New Mexico bei Texas valstybių. Šiame ruože, tiesa, vietomis yra įvairaus miško, tačiau jis neturi didesnės komercinės svarbos.

Didysis spygliuotasis miškas prasideda nuo didžiųjų kalnų ir tęsiasi iki Ramiojo vandenyno pakraščio. O Kanados pasieniu yra gausu gero lapuočių miško, kuris tinka pramonei bei statybai.

Šia proga pakalbėsime apie kai kurias miško rūšis atskirai.

LAPUOČIAI

Liriodendron tulipifera, medis, kurio lapai panašūs į tulpės žiedą. Medis užauga nuo 150 iki 190 pėdų, tiesus, lygus kamienas, jo šakos arti viršūnės. Pavasarį, kol lapai spręsta, žydi šviesia geltona spalva. Žiedas labai panašus į tulpės žiedą. Šis medis greit auga nu- (Tęsinys 10 psl.)

draugija, dar anksčiau tybomis čia pranyko Kanklių Aidai ir Lyros chorai. Tikriausiai kas nors iš jų turėjo savo knygynėlį. O kur dabar jie? Kas juos paveldėjo? Rodos, vargu kas į panašius klausimus gali duoti tinkamą atsakymą.

Tikrai metas knygų likimu susirūpinti! Maža išėjusias reikia registruoti bei stengtis kas dar galima nuo pranykimo apsaugoti. Geriausia būtų, kad to darbo imtųsi besikuriantis Lituanistikos Institutas.

Reikia tik sudaryti atitinkamas planas, duoti nurodymus ir, kas dar senesnių laikų knygas turi, tie neabejotinai paklus jiems duotų nurodymų.

—a.

Let Us Remodel Your Old FUR COAT Into A New

FUR LINED CLOTH COAT

Beautiful All-Wool Fabrics
Lovely Colors;
Smart New Styles

OR
Have it REMODELED
Into a Beautiful 1954
Style JACKET, CAPE
or STOLE at Very
Reasonable Prices.

FOR \$68
ONLY

OPEN 9 TO 6, MON. 9 TO 9

Come In or Phone
DEarborn 2-2442
for FREE
Banded Pickup

MICHAEL J. ASCARIS
Furs

22 W. MADISON ST.—3rd Floor
25 YEARS OF FUR COAT DESIGNING

GET THE GAS HEATER BACKED BY
\$38,342,000
OF HEATER EXPERIENCE

as different
from ordinary
heaters as
Television
is from
Radio!

You owe it to
yourself to SEE the
SENSATIONALLY
BETTER—

Sieglers
PATENTED AUTOMATIC
GAS HEATER

ILLINOIS FURNITURE AND
RADIO COMPANY

1570 N. Milwaukee Ave. HUmboldt 9-1600

MUTUAL FEDERAL SAVINGS

SAVINGS
INSURED
UP TO
\$10,000

FEDERAL
SAVINGS

AND LOAN ASSOCIATION

MUTUAL FEDERAL SAVINGS

Rekordas...

- ★ Įsteigta Chicagoje 1905 metais.
- ★ Nuo 1905 metų ši bendrovė pergyveno karus, ekonomines depresijas, panikas ir krizes ir savo taupytojams išmokėjo kiekvieta sutauptą dolerį
- ★ Aukštus dividendus išmokėjo visada be perstojo
- ★ Partrauksim jūsų pinigus iš kitur, jei atnešite savo banko knygutę.

Nelaukit—Pradėkit Taupyti Šiandien!

Istaigos valandos: Kasdien nuo 9-tos ryto iki 5 val. po pietų, Ketvirtadieniais nuo 9-tos valandos ryto iki 8 val. vakaro, Trečiadieniais visai neatidaroma.

AND LOAN ASSOCIATION

2202 W. Cermak Rd. • Chicago 8, Ill.
JOHN J. KAZANAUSKAS, Pres. • Tel. VIrginio 7-7749

Kan. Kapočius apie Kuraičio "Atsiminimus"

Mr. Dan Kuraitis
907 W. 35th St.
Chicago, Ill.

Didžiai Gerbiamas Ponas Danai,

Sutrukdytas šiuo laikotarpiu vėl pas Jus atsilankyti, neiškenčiu nepadėkojęs ir nepasakęs poros žodelių dėl Jūsų malonios man dovanos — Jūsų Atsiminimų knygos. Žinote, perskaičiau visa iš karto — vieno ypu. Pradėjus ją skaityti, nebesinori nu-

traukti. Parašyta labai gyvu, aiškiu, ir — kas svarbiausia — paprastu, visiems labai suprantamu bei nuoširdžiu stilium. Jūsų tasai nuoširdumas ir atvirumas stačiai pagauna skaitytoją. Atsikuria gyvi Lietuvos vaizdai, mūsų visų panašiu būdu išgyventi. O taip pat išryškėja ir mūsų išeivių Amerikoje sunki, varginga praeitis, po kurios eina gražūs laimėjimai. Tuo būdu Jūsų knyga darosi savotiška gyvenimo mokykla, naudinga bet kuriam lietuviui.

Labai įdomi taip pat mūsų "raudonųjų" istorija tarp mūsų išeivių Amerikoje, kurios Jūs

esate akivaizdus liudininkas. Žinoma, tai skaudus reiškinys mūsų tautiečių gyvenime, bet jis darosi bent psichologiškai suprantamas Jūsų aprašytose sąlygose. Galbūt ne vienam ir jų kada nors atsimerks akys, ar bent bus gera proga susimąstyti dėl savo klystkelių, į kuriuos jie yra įklimpe. Jūsų išgyvenimai ir sveika, lietuviškos širdies kritika dar galutinai nesugedusiems raudoniesiems yra didelis išpėjimas.

Tadgi dar kartą dėkodamas ir tikėdamasi nepoilgo pasimatyti ir nuoširdžiai pasikalbėti, tuo tarpu tariau — viso, viso geriausio!

Jus labai gerbiaš

Kan. Feliksas Kapočius

Trumpai apie gamtą

(Atkelta iš 9-to psl.)

sausintose vietose. Tulpės medis auga Indiana, Tennessee, Georgia ir visu Atlanto pakraščiu iki Maine valstybės. Tačiau minėto ruožo plotuose ne visur jo gausu. Jo daug yra Indiana Dunes, valstybės parko miškuose. Šis medis neauga vakarų valstybėse. Tulpės medis

turi didelę komercinę vertę. Iš jo gaminami baldai ir įvairūs gaminiai.

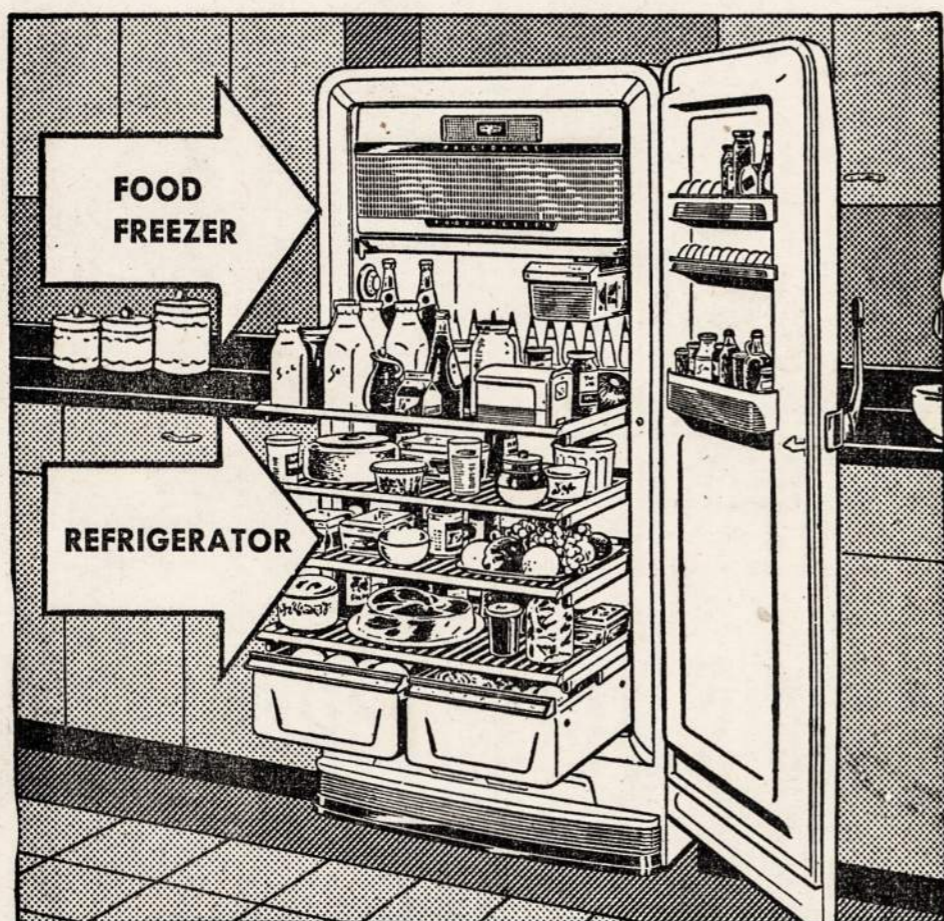
KASTANAS

Aesculus hippocastanum (kai kas vadina šunkaštanu), auga visose JAV valstybėse. Jo aukštis nuo 40 iki 80 pėdų. Atvežtas čia iš Pietų Azijos. Naudingas pavėsio ir gatvių papuošimui. Jo žiedai suformuoja išpūdingus "konusus". Atrodo, lyg žvakėm nusagstytas visas medis. Žiedų lapeliai išmarginti rausvais taškeliais. Lapai pailgi, platesni į galus. Riešuto išlaukinis luobas raguotas. Viduje luobo yra branduolys, kaip ir kitų riešutinių medžių. Kaštano žievė turi spalvinių medžiagų, tinkamų odos dažymui. Pats medis neturi komercinės vertės. M. Š.

"NAUJIENAS" SKAITO VISŲ SROVIŲ ŽMONĖS: DARBININKAI, BIZNIERIAI, PROFESIONALAI, DVASININKAI, VALSITYBININKAI, MOKSLININKAI JIE ŽINO, KAD "NAUJIENOS" PADUODA TEISINGIAUSIAS ŽINIAS IR GERIAUSIUS RASTUS.

Here!

Famous Cycla-matic Frigidaire with the "NEW IDEAS"!

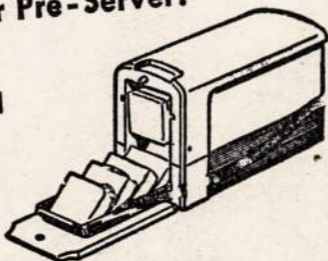
With low down payment,
small monthly payments,
BIG trade-in allowance!

Model IS-106
LIBERAL TRADE-IN
ALLOWANCE

See the wonderful new Butter Pre-Server!

What an Ideal Keeps butter at
safe temperatures—serves it sliced
in easy-spreading pats!

Another Cycla-matic
NEW IDEA!

- Big separate Food Freezer holds up to 47 pounds of frozen foods
- Roomy fresh-food compartment with automatic, safe Levelcold—and Cycla-matic Defrosting that banishes frost before it collects
- Famous Frigidaire Roll-to-You Shelves—sturdy, rust-proof, all aluminum—glide out all the way
- Quickcube Ice Trays with Instant Tray and Cube Release
- Dozens of great new ideas for smoother, better food-keeping service!
- Powered by the Meter-Miser—best-known cold-maker of them all
- Built and backed by Frigidaire and General Motors

SRF7-24

ASK ABOUT ALL THE NEW FRIGIDAIREs FOR 1953!

GARRICK MUSIC SHOPS

4141 W. Madison St. Sacramento 2-2025

10—NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.—SATURDAY, SEPTEMBER 5, 1953

KUR GALIMA UŽSISAKYTI 'DARBĄ'

žurnalo "Darbas" metinė prenumerata \$1; pavienio numerio kaina 25c. Lietuvių Darbininkų Draugijos nariai žurnalą gauna nemokamai. Skaitytojų patogumui, sekamos įstaigos bei asmenys sutiko platinti "Darbą", t. y. priimti prenumeratas ir pardavinėti pavienius numerius:

CHICAGOJE: (1) "Naujienos", 1739 So. Halsted St.
(2) V. B. Ambrose, 927 W. 34 Pl., Chicago 8, Ill.
(3) J. Kundrod, 3902 So. Albany Ave., Chicago 32, Ill.
DETROIT: A. Kulesienė, 3948 Risdon, Detroit 16, Mich.
BROOKLYNE: (1) A. Buivydienė, 8620—75th St., Woodhaven, L. I.
(2) B. Spudienė, 8833 Elert Lane, Woodhaven.
CARNEGIE, PA.: Mrs. E. Shurmaitis, 708 Doolittle St., E. Carnegie
CLEVELAND: W. Ukertis, 1322 E. 89th St., Cleveland 6.
BALTIMORE: K. Matuliauskas, 1519 W. Lombard St., Baltimore 23
AKRON, OHIO: N. Trumpikas, 773 Bisson Ave., Akron 7.
PHILADELPHIA: Wm. Burton, 2014 Orthodox St.
ROCKFORD, ILL.: Rose Buches, 512 Brook Road.
SHAMOKIN, PA.: J. D. Taunis, 411 No. Shamokin St.
WILKES-BARRE, PA.: J. V. Stanislovaitis, 86 Amherst Ave.
MONTELO, MASS.: (1) K. Venslauskas, 12 Andover St.
(2) P. Krušas, 141 Sawtell Ave.
CAMBRIDGE, MASS.: (1) L. Silkinis, 783 Main St.
(2) Vincent Spa, 233 Portland St.
NORWOOD, MASS.: F. Ramon, 1118 Washington St.
SOUTH BOSTON: "Keleivis", 636 Broadway
KANADOJE: (1) K. Lukoševičius, 35 Wilson St., Hamilton, Ontario, Canada.
(2) P. Shimelaitis, 1271 Alard St., Verdun, (Montreal)
ANGLIJOJE: A. Zamžickas, 26 Devonport Rd., London W 12 Eng'd.
AUSTRALIJOJE: "Australijos Lietuvis", 35 Cator St., West Hindmarsh, Adelaide, S. E. Australia.

Bet parankiausia užsisakyti tiesiog, rašant laišką ir siunčiant pinigų Lietuvių Darbininkų Draugijos Sekretoriui šiuo adresu:

N. JONUŠKA, 15 Cotton St., Roslindale, Mass.

SAUGESNĖS vietos taupymui niekur neraste. Kiekviena sąskaita aprausta iki \$10,000. Penkiasdešimt penki metai patyrimo ir draugiško pataravimo.

Štabas kalba lietuviškai

DISTRICT
SAVINGS

and LOAN ASSOCIATION

3430 South Halsted Street

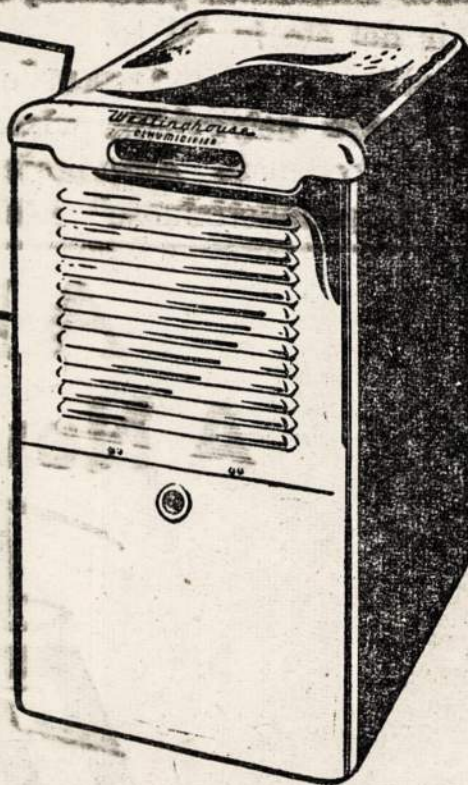
NOW AT BEE JAY'S

JUST PLUG IT IN...AND
COSTLY DAMPNESS
CAN BE **STOPPED!**

Come in
Today!

Courteous
salesmen
to serve
you

Westinghouse
DEHUMIDIFIER

- Drains wet air dry
- Saves repairs and replacement
- Saves money
- Portable . . . plugs in
- Has 5-year guarantee

TRY BEFORE YOU BUY

This completely self-contained, plug-in device is the answer in your home or business. Ideal for dripping basements . . . in recreation rooms where woodwork is warping, furniture mildewing . . . in any home where wallpaper and plaster are becoming moisture loose. Ideal for storage areas to save your books, linens, rugs and many other valuables. For any place where your pocketbook is being hurt by moisture, rot or rust.

YOU CAN BE SURE..IF IT'S Westinghouse

FREE HOME TRIAL

SEE this dehumidifier drain gallons of water right out of any location in your home or business where dampness damage is destroying your property. We will deliver, plug in, and let you Try Before You Buy. Phone or come in.

See our
complete
line of

WESTINGHOUSE

Easy Terms

BEE JAY STORES

15 WEST HUBBARD STREET

Whitehall 4-3253

Open Monday and Thursday Evenings

TREMTINIO NUOTYKIAI

A. Beinarauskas iš Vokietijos, (23) Seedorf b. Zeven, vienam chicagiečiui rašo:

Man labai nemalonu, kad taip ilgai Jums neparašiau, bet tam buvo svarbių priežasčių. Birželio pradžioje aš paėmiau iš darbo biržos (Labor Service) keturiolikos dienų atostogas ir pasileidau į kelionę, ieškodamas darbo. Darbo, deja, neradau, bet suradau nemažą nelaimę. Mat, važiauvau tokiu senu, sukliurusiu dviračiu ir, begrįžtant namo, besant apie 100 kilometrų nuo namų, lūžo priešakinė dalis ir tai važiuojant gana dideliu greičiu žemyn nuo kalno. Pasekos: lengvas smegenų sukrėtimas, gana stipriai sužalotas veidas, išnarinta dešinė ranka ir sunkiai sutrenkta dešinės rankos alkūnė, nekaltant jau apie išgastą ir sutrupintą dviratį (nors jis ir nebuvo daug ko vertas). Teko dvi savaites išgulėti ligoninėj ir nors jau trys savaitės kaip namie, dar gana blogai tevaldau dešinę ranką. Tai va nerašymo Jums priežastis.

Iš Jūsų esame gavę paketą berods 6 d. birželio, šešis ar septynis spaudos siuntinius ir tris laiškus, viename kurių buvo žaliūkės. Be to, Jūsų laiškuose buvo po du kuponus. Atsiųstieji drabužiai su mažais pataisymais buvo man gerai pritaikyti. Žmonos drabužiams nei taisymo nereikėjo.

Iš gautų laikraščių labiausiai mums patiko "Naujienos" ir "Draugas". Nors jie priklauso priešingoms srovėms, bet jie geriausiai atstovauja plačiajai Amerikos lietuvių visuomenei. Ypač įdomios šeštadienio laidos su kultūriniais priedais. Labai man patiko Chicagos lietuvių leidinys "Literatūra". Gerai buvo rasti ir "Sandarą" ir "Vienybę", ir "Dirvą", ir "Margutį", ir "Aidus" ir "Ateitį". Be to, radome Jūsų siuntiniuose mums iki šiol nematytą ir negirdėtą Argentinos "Laiką" ir Brazilijos "Mūsų Lietuvą". Vienas numeris besas įspainiojęs ir bolševikinio laikraščio. Bet bolševikinių giedamų giesmių ir generalinės linijos melodijų mes, rusams užėmus Lietuvą, prisiklausėme tiek, kad nuo tos muzikos dar ir dabar ausyse tebe spengia. Beje, širdingai ačiū už tokį puikų žvejybos kalendorių, Standard Federal B-vės išleistą šiems metams. Man kaip žvejybos mėgėjui tas kalendorius labai naudingas. Tik bėda, kad pas mus sunku su sliekais, nes žemė labai sausa ir kieta, tai kol keletą jų sukrapštai, valandos praeina.

Teiravais savo laiške ar vokiečių tarpe yra antiamerikonizmo. Apie tai rašau tą, ką pats matau ir žinau. Antiamerikonizmo yra visoje Europoje. To priežastys yra įvairios. Pagrindė bene bus šitaip: buvusio turtingo ir dabar nuskurdusio dvarininko pyktis ir pavydas, matant kaip jo buvęs kumetis darosi

turtingesnis ir įtakingesnis. Čia buvusio dvarininko pyktis ir pavydas dar padidėja, kai be šio buvusio kumečio pagalbos tas galingas ir taip savimi pasitikintis dvarininkas būtų turėjęs nueiti bernauti daug žiauresniam, penkiakampe pasipuošusiam, ponui, negu kad buvo jis pats. Anglija negali pamiršti, kad jos vienas žodis politikoje ir biržoje svėrė daugiau, negu Amerikos prezidento kalba. Prancūzija susiskaldžiusi, visoje srityse persunkta komunistų partijos nariais, taip sakant profesoriais antiamerikonais, su suriusiais finansais ir braškančiais kolonialiniais pamatais, ieško atpirkimo ožio ir tariasi jį suradus... Amerikoje. Amerika kalta dėl įtemptos politinės padėties, Amerika kalta dėl permažos finansinės paramos; kalta ir dėl šio ir dėl to.

Italija, skęsdama skurde ir socialinėje nelygybėje, viso to kaltininką mato Amerikoje ir jos "imperialistiniuose" kėslo-

se. Mažesnės valstybės yra nuosaikesnės, nes jų užsienio politika dažniausiai būdavo vienos ar kitos didžiosios valstybės įtakoje ir jos mieliau pasiduoda Amerikos įtakai, negu bet kuriai didelį triukšmą darančiai, bet nieko nereiškiančiai Europos valstybei. Nors tai istorinė ironija ar paradoksas, bet, tur būt, mažiausia antiamerikonizmo rasime Vokietijoje. O ji turėtų priežasčių būti antiamerikoniskiausia. Vokietija tik Amerikos įsikišimu pralaimėjo du karus.

Daugiau sekančiame laiške.

JAPONŲ DAILĖS PARODA CHICAGOJE

Rugsėjo mėn. 15 d. Chicagos Meno Institute atidaroma japonų plastiškojo meno paroda.

Darbus paskolino Japonijos valdžia. Sako, šio meno vertė siekia \$5,000,000.

1953 tornadų metai

JAV pereitą pavasarį buvo 250 tornadų. Gegužės 11 d. Waco, Texas 4:45 v. popiet ištiko baisus tornadas su lietum. Žuvo 113 žmonių; šimtai buvo sužeistų. Nuostolių padaryta už 50 milijonų dolerių.

Birželio 8 d. baisus tornadas nusiaubė Flint, Mich., automobilių pramonės miestą ir jo apylinkes. Žuvo 111 žmonių.

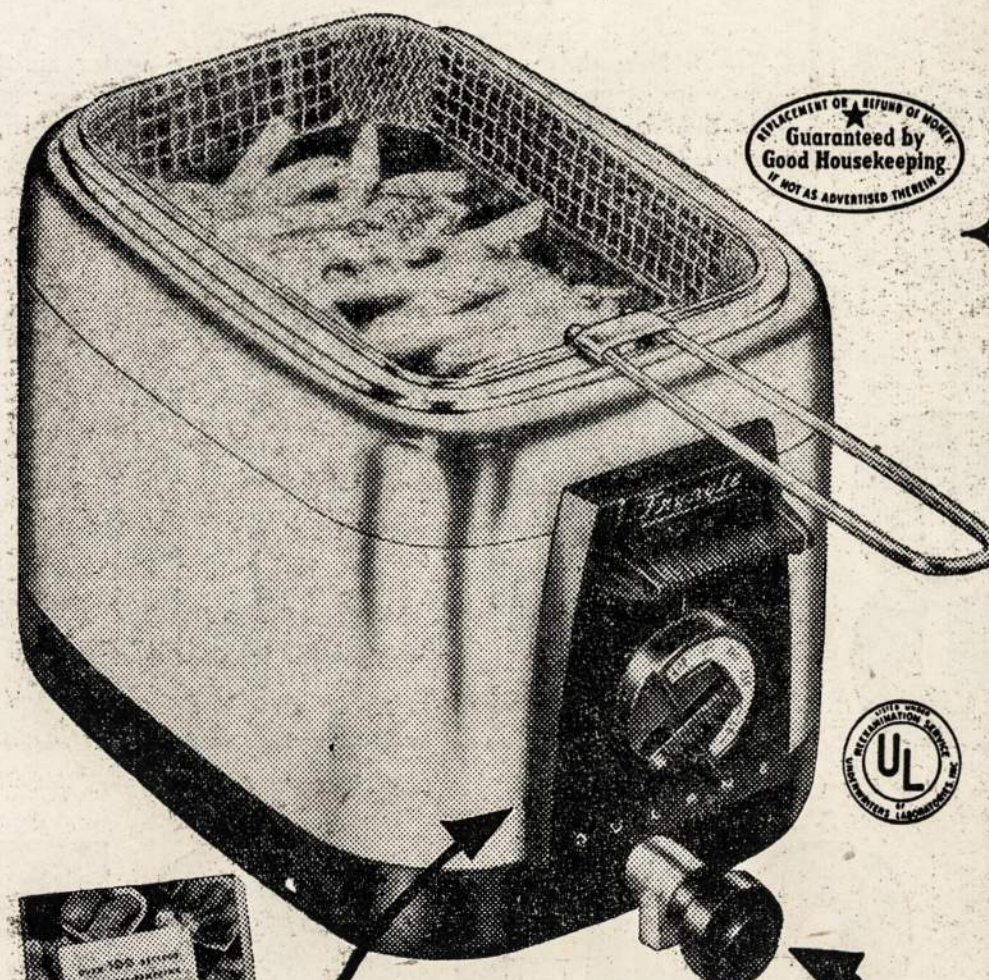
Birželio mėn. 9 d. Worcester, Mass. buvo labai karštas popietis. Oro biuras įspėjo gyventojus saugotis besiformuojančių debesų, kurie reiškia tornadą. Apie 3-4 v. p.p. atūžė reto stiprumo tornadas, kurio pasekoje 90 buvo užmušta, 1,200 buvo sužeistų ir 10,000 žmonių liko be pastogės. Tornadai 1953 m. visam krašte sunaikino turto už bilijonus dolerių, tūkstančiai žmonių žuvo. Tai buvo šie metai tornadų metai. Nuo jų daugiausia nukentėjo Vidurio Vakarų valstybės. M. Š.

ARBET'S OFFERS A New World of Cooking Magic

Dulane
ORIGINAL
Fryryte

AUTOMATIC ELECTRIC DEEP FRYER

Get our special offer on the original Dulane FRYRYTE—the deep fryer that does EVERYTHING better. Deep-fries over 100 delicious dishes in 2 to 7 minutes. PLUS: roasting, (only the FRYRYTE can do a rib roast!) biscuit baking, stewing, braising, simmering. Exclusive Dulane Drain-Lok converts unit from Deep-Fryer to Oven-Kettle in 84 seconds. Dial shows correct heat in colored lights. See special offer at right.

BIG 64-PAGE
COOKBOOK
Included with the
DULANE FRYRYTE

NEW Color-Range Dial

Lights up in Blue, Yellow or Red to indicate correct temperature for simmering, browning, roasting, etc.

EXCLUSIVE Safety

DRAIN-LOK Removes shortening
in seconds—to make unit available for
roasting, baking, etc.

SAVE
\$5.70

ON THIS SPECIAL
5-in-1 SALE

Fryryte \$29.95
Plastic Cover 1.00
Popcorn Basket .75
Utility Rack 2.95
Bake Rack 1.00

~~\$35.65~~
ALL FOR
\$29.95

**14 DAY FREE
HOME TRIAL**

ARBET'S, INC.

2442 West 47th Street
1746 West 47th Street

Virginia 7-0700
Virginia 7-3377

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS